

”Isovanhemmuus tarkoittaa pappaa ja mummia, joiden rooli on elämässä tärkeä.”

Neljäsluokkalaisten käsityksiä isovanhemmista osana perhettä

Maria Manninen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2024

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Manninen, Maria. 2024. "Isovanhemmuus tarkoittaa pappaa ja mummia, joiden rooli on elämässä tärkeä." Neljäsluokkalaisten käsityksiä isovanhemmista osana perhettä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 55 sivua + lähteet ja liitteet.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia käsityksiä neljäsluokkalaisilla oli isovanhemmista ja millainen asema heidän mielestään isovanhemmilla on perheessä. Lisäksi tutkimuksessa keskityttiin siihen, millä tavoin lapset kokivat isovanhempien osallistuvan heidän elämäänsä.

Tutkimus on toteutettu laadullisen tutkimuksen menetelmin hyödyntämällä fenomenografista tutkimusotetta. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä, johon vastasi 37 neljäsluokkalaista lasta. Tutkimuksen viitekehyksenä toimii perhetutkimus, jossa perheen näkökulmaa tarkastellaan systemaattisena. Tutkimusaineisto analysoitiin fenomenografisella menetelmällä.

Tutkimuksen tulosten perusteella neljäsluokkalaiset lapset mieltävät usein isovanhemmat sukulaisiksi ja yhdeksi sukupolveksi. Sukulaisuus ei kuitenkaan ole ainut kriteeri isovanhempana toimimiselle. Lapset kokivat, että isovanhemmat eivät yleensä kuulu heidän perheeseensä, vaan perheen nähtiin koostuvan useimmiten vain ydinperheen jäsenistä. Silti isovanhemmat koettiin merkityksellisiksi henkilöiksi, joiden kanssa voi tehdä monipuolisesti erilaisia asioita. Isovanhemman sukupuoli ja asuinpaikka vaikuttivat siihen, mitä asioita lapset tekivät isovanhempien kanssa ja kuinka usein.

Asiasanat: isovanhemmat, isovanhemmuus, lapsi, lapsenlapset, perhe

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO.....	5
2 ISOVANHEMMUUS.....	8
2.1 Isovanhemmuuden määrittely.....	8
2.2 Isovanhemmuuden merkitys	10
3 ISOVANHEMMAT OSANA PERHETTÄ	12
3.1 Perheen määrittely	12
3.2 Perhesuhteiden monimuotoisuus.....	13
3.3 Isovanhempien asema ja osallisuus perheessä	14
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
5.1 Tutkimussuuntauksena fenomenografia.....	17
5.2 Lapsuudentutkimus ja perhetutkimus	19
5.3 Tutkimukseen osallistujat	20
5.4 Tutkimusaineiston keruu.....	21
5.5 Aineiston analyysi	25
5.6 Eettiset ratkaisut.....	33
6 LASTEN KÄSITYKSIÄ ISOVANHEMMISTA	35
6.1 Käsityksiä isovanhemmista ja isovanhempien asemasta.....	36
6.2 Isovanhempien asema perhesuhteissa.....	40
6.3 Isovanhempien osallisuus	44
7 POHDINTA.....	50
7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	50

7.2 Tutkimuksen arviointi.....	52
7.3 Jatkotutkimusaiheet.....	54
LÄHTEET	56
LIITTEET.....	64

1 JOHDANTO

Suomessa elää yli miljoona isovanhempaa (Oulasmaa, 2020, s. 7), ja yhdeksällä kymmenestä suomalaislapsesta on ainakin yksi elossa oleva isovanhempi (Nikander & Pietiläinen, 2021). Isovanhempien määrä on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana nopeasti ihmisten eliniän pitenemisen seurauksena, ja näin ollen isovanhemmat pystyvät olemaan lastenlastensa elämässä pidempään (Nikander & Pietiläinen, 2021). Lisäksi isovanhempien asema perhesuhteissa on kasvanut tärkeämmäksi viime vuosikymmenten aikana (Rotkirch ym., 2010, s. 5). Isovanhemmat voivat olla tärkeässä roolissa lastenlasten elämässä monesta eri näkökulmasta, kuten esimerkiksi lapsen identiteetin kehittymisen kannalta (Jackson ym., 2020, s. 73).

Koska isovanhemmilla voi olla jopa merkittävä rooli lastenlasten elämässä, niin tässä pro gradu -tutkielmassa tarkoituksena on tarkastella neljäsluokkalaisten lasten käsityksiä isovanhemmista osana perhettä. Tutkimus antaa uutta tietoa lasten käsityksistä isovanhemmudesta sekä isovanhempien merkityksellisyydestä. Tutkimus on myös hyvin ajankohtainen isovanhempien eliniän pitenemisen vuoksi, sillä monella lapsella isovanhemmat voivat olla heidän elämässään mukana. Tämän vuoksi on tärkeää, että isovanhemmudesta saadaan ajankohtaista tietoa nimenomaan lapsilta itseltään, jotta voimme ymmärtää paremmin lasten muodostamia käsityksiä.

Isovanhemmilla on yleensä tärkeä rooli sukupolvien välisissä suhteissa, esimerkiksi lastenhoidon kannalta (Mitchell, 2008, s. 126). Kehittyneissä maissa, kuten Suomessa, on hyvin tyypillistä, että perheessä on kaksi työssäkäyvää ihmistä elintason ylläpitämisen vuoksi (Buchanan & Rotkirch, 2018, s. 134). Näin ollen työn ja perheen yhdistäminen ulottuu tavallisesti kolmeen sukupolveen (Lammi-Taskula ym., 2004, s. 107). Lastenhoidon lisäksi isovanhemmat voivat tarjota myös taloudellista apua tai muuta käytännöllistä apua, esimerkiksi neuvojen antamista (Rotkirch ym., 2010, s. 5; Lammi-Taskula ym., 2004, s. 107).

Isovanhemmuuden ei tarvitse rajoittua pelkästään auttamiseen, vaan isovanhemmilla on tärkeä rooli suvun historian ja perinteiden välittämisessä (Rotkirch ym., 2010, s.6).

Vaikka isovanhemmalla voi olla merkittävä asema perheessä, kaikki eivät ajattele isovanhemman olevan perheenjäsen (Rotkirch ym., 2010, s. 7), sillä vain kolmasosa suomalaisista pitää isovanhempia perheenjäseninä (Paajanen, 2007, s. 29). Perheenjäsenen nimeäminen ei kuitenkaan ole helppo tehtävä, sillä nykyään perheet ovat aikaisempaa monimuotoisia (Pirskanen & Eerola, 2018, s. 16). Sen lisäksi perhe on paljon enemmän kuin pelkkä yksikkö, jossa ihmiset elävät (Roininen, 2021, s. 7). Perhettä voidaan määritellä esimerkiksi biologisuuden tai tunnesiteen pohjalta, ja tähän määrittelyyn vaikuttaa vahvasti sen hetkinen elämäntilanne (Paajanen, 2007, s. 35).

Lapset ovat taitavia kertomaan omista perheistään ja tärkeistä ihmissuhteista (Jokinen ym., 2013, s. 195). Tämän vuoksi toteuttamani tutkimus on arvokas, koska lapset toimivat tutkimuksen osallistujina. Lasten käsityksiä on kuitenkin tutkittu paljon, mutta tutkimuksien osallistujina eivät aina ole toimineet itse lapset, vaan esimerkiksi vanhemmat tai muut lapsen läheiset aikuiset. Tutkimukset, joissa lapset ovat olleet osallistujina, ovat liittyneet esimerkiksi heidän kokemuksiinsa perheen sisäisistä kriisitilanteista. Lisäksi tehdyissä tutkimuksissa on usein ollut osallistujina teini-ikäisiä tai nuoria aikuisia. Kouluikäisten ja sitä nuorempien lasten kanssa tehdyt tutkimukset ovat vähäisessä roolissa.

Isovanhemmuutta taas on tutkittu kansainvälisesti sekä kotimaisesti paljon, mutta suurin osa tutkimuksista on silti tehty isovanhempien tai aikuisten lasten näkökulmasta. Isovanhemmuutta lähestytään usein hyvinvoinnin näkökulmasta, ja onkin todettu, että isovanhemmuus vaikuttaa isovanhemman hyvinvointiin useimmiten myönteisesti kuin kielteisesti (Leimer & van Ewijk, 2022, s. 13). Tutkimustulokset eriävät kuitenkin toisistaan hyvinvoinnin vaikutuksista, sillä tulokset voivat olla erilaisia riippuen isovanhemman lähtökohdista, esimerkiksi siitä, missä isovanhempi asuu (Danielsbacka ym., 2022, s. 348). Lisäksi isovanhemmuudessa tapahtuneita muutoksia on tutkittu eri

maissa, esimerkiksi Italiassa tehdyn 20-vuotisen isovanhemmuuskatsauksen mukaan isovanhempien ja lastenlasten suhteiden muutokset pysyivät vakaina eikä suuria muutoksia tapahtunut (Pasqualini ym., 2021, s. 16). Nämä tulokset osoittavat sen, että isovanhemmuuden tutkimusta tarvitaan, ja erityisesti lasten näkökulmasta.

2 ISOVANHEMMUUS

2.1 Isovanhemmuuden määrittely

Isovanhemmuus on elämää mullistava rooli (Kinnunen, 2014, s. 20). Rotkirchin ja kumppaneiden (2010, s. 5) mukaan isovanhempana oleminen kuuluu arvostetuimpiin perherooleihin, ja isovanhemmuus on ollut kautta aikojen perhe-elämän keskeinen osa. He määrittelevät, että isovanhemmaksi tullaan silloin, kun omille lapsille syntyy lapsia, joita isovanhemmat kutsuvat lapsenlapsiksi. Lisäksi he myös mainitsevat, että lapsenlapsen syntyminen on yleensä merkittävä tapahtuma isovanhemmille.

Isovanhemmuutta voidaan tarkastella myös sukulaisuuden kautta (Pitcher, 2009, s. 56, 66). Pitcherin mukaan sukulaisuuden käsitteeseen mahtuvat myös ne isovanhemmuuden muodot, jotka rakentuvat biologisen yhteyden ulkopuolelle. Hänen mukaansa isovanhemmuus viittaa biologisuuteen, vaikka isovanhemmuus voi olla myös muulla tavoin rakennettua. Hän toteaa, että esimerkiksi adoptiolapsilla ei ole biologista yhteyttä isovanhempiin. Lisäksi hän korostaa, että oikeastaan sukulaisuus syntyy jatkuvuuden tunteesta sekä pitkäaikaisista ihmissuhteista.

Isovanhemmuutta voidaan tarkastella myös yhteisöllisen isovanhemmuuden käsitteen kautta. Kinnunen (2014, s. 28) esittää, että yhteisöllinen isovanhemmuus käsittää ne vuorovaikutussuhteet, jotka voivat toteutua sukupolvien välillä ilman biologista sidettä. Hän mainitsee tähän kuuluvan muun muassa varaisovanhemmat. Vuorostaan Nätkin (2018, s. 156) esittää, että isovanhemmuus onkin ennen kaikkea tunnesuhde, sillä tästä suhteesta puuttuu juridinen velvoite. Tämä Nätkinin ajatus kattaa myös Kinnusen ajatuksen, sillä isovanhemmuutta voi kokea monella tavoin kuin vain biologiselta pohjalta. Isovanhemmuus nimenomaan pohjautuu tunteeseen ja yhteyteen toisen ihmisen kanssa.

Isovanhempia ja lähisukulaisia kutsutaan yleensä vaihtelevilla nimityksillä (Vehmaskoski, 1989). Isovanhemmat myös toivovat, että heitä kutsutaan itselleen

mieluisalla nimityksellä, sillä nimi herättää tunteita (Oulasmaa, 2020, s.8). Vehmaskosken (1989) mukaan isovanhemman nimityksen valintaan vaikuttaa se, miten vanhemmat ovat kutsuneet itse omia isovanhempiaan tai mihin nimitykseen he ovat tottuneen omassa ympäristössään. Vehmaskoski muistuttaa, että kaikki isovanhempien nimitykset ovat lähtöisin murteista tai ne ovat lainasanoja muista kielistä. Vehmaskoski toteaa, että Suomessa on havaittu isovanhempien nimityksissä vaihtelua asuinalueen mukaan. Esimerkiksi Keski-Suomessa *mummu* ja *mummo* ovat olleet tyypillisiä nimityksiä isoäideille, kun taas Itä-Suomessa tyypillisin nimitys on ollut *mummo* ja *mumma*. Vastaavasti isoiseistä on Keski-Suomessa käytetty tyypillisesti nimitystä *vaari* ja *pappa*, kun Itä-Suomessa on käytetty *ukkia*, *ukkoa* sekä *pappaa*.

Rotkirch ja Fågel (2010, s. 3) toteavat, että isovanhemmuus sanaan sisältyy sana vanhemmuus. He määrittelevät, että isovanhemmuuteen kuuluu vanhemmuutta muistuttava tunneside, sillä isovanhempi kiintyy lapsenlapsen ja huolehtii hänestä vanhemman tavalla, mutta toisaalta eri tavalla. Toisin sanoen isovanhempi katsoo vanhemmuutta erilaisesta näkökulmasta (Perälä-Littunen, 2004, s. 34). Rotkirch ym., (2010, s. 7) muistuttavat, että Suomessa isovanhemmilla ei ole minkäänlaisia oikeuksia eikä siten velvollisuuksia lapsenlapsiin eli viranomaisten ja lainsäädännön näkökulmasta perheeseen ei nähdä kuuluvan isovanhempia. Tämän lisäksi he toteavat, että joissakin maissa isovanhemmilla on jopa lakisääteinen oikeus nähdä lapsenlapsiaan. Toisaalta Xu (2019, s. 106) painottaa, että isovanhemmilla on yleensä keskeinen rooli lastenlasten hoidossa, vaikka kulttuuri ja perhenormit ovat erilaisia yhteiskunnassa.

Isovanhemman ikä voi kuitenkin vaikuttaa isovanhempana toimimiseen. Isovanhemmuus voidaan liittää niin sanottuun kolmanteen ikään (Kinnunen, 2014, s. 20). Ihmisen elinikä jaetaan tavallisesti neljään vaiheeseen, joihin kuuluu lapsuuden ja nuoruuden vaihe, aktiivinen työiän vaihe, eläköitymisen vaihe sekä sairastelun ja hoivaamisen vaihe (Rotkirch ym., 2010, s. 18). Koska vanhemmaksi tuleminen on siirtynyt myöhäisemmälle iälle, se tarkoittaa myös sitä, että isovanhemmaksi tullaan nykyään vanhemmalla iällä, keskimäärin 70-vuotiaana

(Nikander ja Pietiläinen, 2021). Näin ollen voidaan olettaa, että isovanhemmat ovat usein kolmannen iän vaiheilla eli yleensä eläkeiässä. Yli puolella suomalaislapsista on ainakin yksi isovanhempi, joka ei ole enää työelämässä (Lammi-Taskula ym., 2004, s. 108).

Isovanhemmuutta voidaankin kuvailla Kalliomaan (2008, s. 43) mukaan moni-ilmeisimmäksi nykyään. Tällä hän tarkoittaa sitä, että isovanhemmuus on dynaamista, yksilöllistä ja jopa joskus ristiriitaista, koska osa isovanhemmista voi olla vielä mukana työelämässä. Lisäksi hän mainitsee, että nykyään on tyypillistä, että ihmiset ovat paljon menossa, joten isovanhemmatkin voivat elää kiireistä elämää. Huolimatta siitä, että isovanhemmuudessa on tapahtunut joitakin muutoksia nykypäivänä, isovanhemmuus ja sen ominaisuudet ovat pysyneet ajan saatossa vakaina (Pasqualini, 2021, s. 18).

2.2 Isovanhemmuuden merkitys

Isovanhemmuus voi olla yksi elämää rikastava tekijä niin isovanhemmille, lapsille ja lapsenlapsille (Oulasmaa, 2020, s. 64). Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan kaikki isovanhemmat nähdään tärkeinä, eivätkä vain ne, jotka asuvat lähellä tai auttavat käytännön asioissa (Pitcher, 2009, s. 62–63). Tärkeiksi isovanhemmiksi koetaan myös etäiset tai jo menehtyneet isovanhemmat (Pitcher, 2009, s. 62–63). Isovanhempien ja lastenlasten välisissä suhteissa tärkeänä on pidetty kokemuksellisuutta ja toimintaa, ei niinkään sitä, mitä isovanhempien kanssa tehdään (Kinnunen, 2014, s. 29).

Myös Kemp (2005, s. 172–173) on tutkinut isovanhempien ja aikuistuneiden lastenlasten ihmissuhteiden ulottuvuuksia, ja hän on todennut, että niin isovanhemmat kuin lapsenlapset voivat nähdä ihmissuhteensa toisiinsa tärkeinä, henkilökohtaisesti merkityksellisinä ja sosiaalisesti merkittävänä. Lisäksi kyseinen tutkimus osoitti, että isovanhemmat ja lapsenlapset näkevät suhteensa arvokkaassa roolissa erityisesti identiteetin, yksilöllisyyden kehittämisessä ja itsensä löytämisessä. Kuitenkin aikuisuus voi joskus heikentää lapsenlapsen ja isovanhemman välistä yhteyttä, sillä aikuinen lapsenlapsi voi kokea enemmän

omaksi esimerkiksi puolison tai vanhemman roolin kuin lapsenlapsen roolin (Monserud, 2011, s. 426).

Isovanhemmuudella voi olla myös monenlaisia merkityksiä pelkästään isovanhemmalle. Isovanhemman terveydestä ja hyvinvoinnista kertovan kirjallisuuskatsauksen perusteella on todettu, että osallistuminen lapsenlapsen elämään voi tukea isovanhemman ikääntymistä silloin, kun isovanhempi ei asu samassa taloudessa lapsenlapsen kanssa (Danielsbacka ym., 2022, s. 348). Isovanhempi saa parhaimmassa tapauksessa fyysistä ja henkistä liikuntaa lapsenlapsen kanssa vietetystä ajasta (Rotkirch, 2014, s. 163). Isovanhemmuudella voi olla myös kielteisiä vaikutuksia (Danielsbacka ym., 2022, s. 348). Jos isovanhempi esimerkiksi hoitaa lastenlastaan päivittäin tai vastaavasti isovanhempi ei pääse koskaan hoitamaan lastenlastaan, niin näissä tilanteissa isovanhemman hyvinvointi usein laskee (Leimer & van Ewijk, 2022, s. 13).

Isovanhemmuudella on merkitystä myös lapsenlapsen elämään. Sear ja Coall (2011) ovat tehneet tutkimusta siitä, kuinka paljon perherakenteet vaikuttavat ihmisten elämään. He ovat todenneet, että esimerkiksi isovanhempien osallistuminen lapsenlapsen arkeen näyttää vaikuttavan lapsenlapsen hyvinvointiin myönteisesti. Lisäksi myös isovanhempi-lapsenlapsi suhteella on merkitystä myös molempien ikääntyessä, sillä esimerkiksi isovanhemmat voivat toimia yhtenä turvaverkkona aikuistuvalla lapsenlapselle (Bengtson, 2001, s. 6; Sciplino & Kinshott, 2019, s. 136).

Isovanhemman merkitys korostuu yleensä lapsille elämän käännekohtissa, sillä isovanhempaa tarvitaan usein erilaisissa kriisitilanteissa (Rotkirch ym., 2010, s. 6). Perheessä tapahtuvia kriisitilanteita voivat olla esimerkiksi sairaus, ero tai kuolema (Rotkirch ym., 2010, s. 6). Jappens ja Maike (2019) ovat tehneet tutkimusta isovanhempien ja lastenlasten suhteesta vanhempien eron tapahtuessa. Tutkimuksen perusteella on todettu, että vahva suhde isovanhemman ja lapsenlapsen välillä voi auttaa lapsenlasta pärjäämään paremmin vanhempien erotessa. Isovanhemman tuki voi siis olla keskeinen voimavara tällaisissa tilanteissa (Rotkirch ym., 2010, s. 6).

3 ISOVANHEMMAT OSANA PERHETTÄ

3.1 Perheen määrittely

Perhe on lähtökohtaisesti kaikille ihmisille tuttu sana (Jokinen ym., 2013, s. 175). Monesti perhe on ihmiselle yksi tärkeimmistä instituutioista (Roininen, 2021, s. 7) sekä erityisesti lapsille tärkein kasvuympäristö (Jokinen ym., 2013, s. 175). Perhe voidaan määritellä useilla eri tavoilla, mutta yleensä pitkäaikaiset ihmissuhteet voivat perustua biologisuuteen kuin myös yhteiseen asumiseen, oikeudellisiin ja tunneperäisiin siteisiin (Redmont & Martin, 2023, s. 766). Perhettä voidaan kuvailla myös ryhmäksi ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita toisistaan riippuvuuden, velvollisuuden, vastuun, yhteistyön, välittämisen ja rakkauden vuoksi (Rothausen, 1999, s. 819). Historiallisesti on kuitenkin ajateltu, että perhe perustuu verisukulaisuuteen ja asumiseen (Bolter ym., 2014, s. 299).

Suomessa lapsiperheiden yleisin perhemuoto on ydinperhe eli eri sukupuolta olevan parin muodostama perhe (Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos, 2023). Suomessa noin kolmasosa kaikista perheistä ei vastaa perinteistä ydinperhekäsitystä, vaan yhä useammat perheet ovat jollain tapaa monimuotoisia (Ouka, 2023). Ydinperheen lisäksi on olemassa muitakin perhemuotoja, ja Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos (2023) määrittelee eri perhemuodoiksi esimerkiksi adoptioperheet, uusperheet, sateenkaariperheet tai sijaisperheet. Huolimatta siitä, että perhemuoto on sijoitettavissa johonkin yllä mainituista kategorioista, se ei poista sitä, että perheeseen voi kuulua myös muita henkilöitä. Toisin sanoen on monia eri tapoja olla perhe (Rotkirch, 2014, s. 240). Perheen määrittelystä tekee vaikeaa myös se, että perheet muuttuvat tavallisesti tilanteista ja ajasta riippuen (Jokinen ym., 2013, s. 175).

Pirskanen ja Eerola (2018, s. 15) määrittelevät, että perhe voi määräytyä myös elämäntilanteen kautta ja ihmisellä voikin olla elämän aikana tai jopa samaan aikaan useita perheitä. Näihin perheisiin voi kuulua esimerkiksi lapsuuden perhe tai aikuisiällä perustettu perhe puolison kanssa. He esittävät myös, että esimerkiksi adoptoidulla lapsella voi olla kaksi perhettä samaan

aikaan; biologinen perhe ja ei-biologinen perhe. Lisäksi he toteavat, että erilaiset perheet voivat olla olemassa samaan aikaan, eivätkä ne sulje toisiaan pois, vaikka usein perheestä puhuttaessa oletetaan, että henkilöllä on vain yksi perhe.

Perhetutkimuksen professori Golombok (2015, s. 202) esittää kuitenkin, että perheen rakenne ei oikeastaan vaikuta lasten kasvuun ja kehitykseen, vaan se, millainen elämänlaatu perheessä on. Hän korostaa, että vanhempien hyvinvointi, vanhemmuuden laatu ja perheen sosiaalinen ympäristö vaikuttavat lasten elämänlaatuun. Myös Rotkirch (2014, s. 242) toteaa, että perhesuhteissa laadulla on kaikista suurin merkitys. Hän vastaavasti liittää laatuun perheen yhteisen ajan ja vuorovaikutuksen merkityksen.

3.2 Perhesuhteiden monimuotoisuus

Perhesuhteista on puhuttu Suomessa jo 1800-luvulla, ja silloin on huomattu perhesuhteissa tapahtuvan muutoksia (Roininen, 2021, s. 9). Pirskasen ja Eerolan (2018, s. 13) mukaan perhe- ja läheissuhteiden tarkastelu on muuttunut huomattavasti viimeisten vuosikymmenten aikana. He toteavat, että perhe- ja läheissuhteiden tarkastelu on siirtynyt universaalista ydinperheestä monimuotoisempiin perhe- ja läheismuotoihin.

Jokisen ja Mikatsin (2018, s. 49, 52, 54) mukaan lapset ja nuoret pitävät läheisiä ihmissuhteita tärkeinä hyvinvoinnin lähteinä. Lisäksi he mainitsevat, että lapsille ja nuorille perhe- ja ystävyysuhteet ovat paljon tärkeämpiä kuin esimerkiksi taloudelliset tekijät. Heidän mukaansa lapsuutta rakennetaan eri tavoin yhteiskunnissa ja kulttuureissa, mikä näkyy siinä, miten lapset ja nuoret rakentavat ja ylläpitävät sosiaalisia verkostojaan. Kuitenkin kun arvioidaan lasten sosiaalisia maailmoja, perheen asema näyttäytyy vahvana. He toteavat, että perheeseen kuuluviksi mainitaan usein vanhemmat sekä sisarukset, mutta myös sukulaiset, kuten isovanhemmat.

Lasten perhesuhteita tutkiessa on huomattu, että lapset nimeävät läheisimmiksi perheenjäseniksi vanhempien ja sisarusten ohella muun muassa isovanhemmat, puolisisarukset, sisarusten lapset ja myös lemmikit (Jokinen ym.,

2013, s. 185). Isovanhempia on kuvailtu kautta aikojen myös ydinperheen ulkopuolisista sukulaisista merkittävimiksi (Rotkirch, 2014, s. 160). Isovanhempien sanotaankin kuuluvan yleensä lasten merkittävään ihmissuhdeverkostoon (Reiman-Salminen, 2008, s. 48). Lapset eivät siis pidä perheenjäsenyyden kriteereinä ainoastaan virallisia yhteyksiä, kuten biologisuutta (Jokinen ym., 2013, s. 186).

Lisäksi isovanhemmuus on yksi perheen kiintymyssuhteiden muodoista (Rotkirch, 2014, s. 162). Lääketieteen tohtori ja psykoterapeutti Sinkkonen (2018, s. 38, 110–111) määrittelee kiintymyssuhteen läheisiin ihmisiin kiintymisenä, joka tarkoittaa sitä, että läheisistä ihmisistä haetaan esimerkiksi turvaa eri elämänvaiheissa. Lisäksi hän mainitsee, että tärkeimmät kiintymyssuhteet vaihtuvat ajan myötä. Antonuccin ja kumppaneiden (2005, s. 365) toteuttaman tutkimuksen mukaan japanilaisille vanhuksille yksi tärkeimpiä kiintymyskohteita ovat lapsenlapset.

3.3 Isovanhempien asema ja osallisuus perheessä

Isovanhempien asemassa ei ole aina helppo olla, mutta isovanhempien asema voi kuitenkin olla erittäin merkittävä perheen toimimisen kannalta. Taskulan ja kumppanien (2004, s. 107–108) mukaan kolmen sukupolven yhteistyöllä eli isovanhemman, lapsen ja lapsenlapsen yhteistyöllä on tärkeä rooli lapsiperheen arjen sujumisessa. Sukupolvella tarkoitetaan tässä ryhmää ihmisiä, jotka ovat syntyneet tiettyä aikana (Ryder, 1965). Isovanhempi, vanhempi ja lapsi voidaan jakaa eri sukupolviin, koska he ovat syntyneet kaikki eri vuosina.

Lammi-Taskula ja kumppanit (2004, s. 107–108) mainitsevat, että isovanhempien oletetaan auttavan esimerkiksi taloudellisesti tai antavan neuvoja tärkeisiin päätöksiin liittyen sekä auttavan myös lastenhoidossa. Toisin sanoen, auttava isovanhempi voi helpottaa lapsiperheen vanhempien arkea (Rotkirch, 2014, s. 214), mutta auttamisen muodot vaihtelevat niin isovanhemman kuin lapsenlapsen elämänvaiheiden mukaan (Danielsbacka ym., 2013, s. 18).

Danielsbacka ja kumppanit (2013, s. 43, 54) ovat toteuttaneet tutkimushankkeen sukupolvien vuorovaikutuksesta Suomessa, jossa ilmeni isovanhempien olevan keskimäärin viikoittain yhteydessä lapsenlapsiinsa. Sen lisäksi isovanhemmat olivat antaneet keskimäärin lastenhoitoapua noin 13 tuntia kahden viikon aikana. Vastaavasti Sciplinon ja Kinshottin (2019, s. 134) Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan isovanhemmat viettivät keskimäärin yli kahdeksan tuntia viikossa lastenlastensa kanssa, mutta isovanhemmat, joihin luotettiin erittäin paljon, viettivät jopa yli 11 tuntia viikossa. Di Gessa ja kumppanit (2016, s. 150) huomasivat isovanhempien lastenhoidon tuen tutkimuksessaan, että isovanhempien antama lastenhoidon tuki vaihtelee huomattavasti Euroopan sisällä. Heidän mukaansa vaihtelevuus johtuu muun muassa maakohtaisista naisten työmarkkinoista ja virallisten lastenhoitopalveluiden, kuten varhaiskasvatuksen, saatavuudesta.

Isovanhempien antamassa tuessa on huomattu vaihtelua sukupuolten välillä. Nimittäin äidin äideillä on tapana olla useammin yhteydessä ja tekemisissä lastenlasten kanssa (Sciplino & Kinshott, 2019, s. 135). Erityisesti äidin äideillä on tärkeä rooli vastasyntyneen lapsenlapsen elämässä, sillä tyypillisesti äidin äiti voi neuvoa ja auttaa esimerkiksi syöttämisessä (Sear & Coall, 2011, s. 90). Isoäitien on myös huomattu hoitavan intensiivisemmin lapsenlapsia kuin isoisien (Mitchell, 2008, s. 148).

Isoäideillä ja isoisilla voi olla erilaisia taitoja, jotka voivat vaikuttaa siihen, mitä lapsenlapsen kanssa tehdään: esimerkiksi käsitöitä tehdään enemmän sen isovanhemman kanssa kumpi osaa tehdä käsitöitä. (Fågel & Rotkirch, 2010, s. 91). Kuitenkin isovanhempien kanssa voi tehdä hyvin tavallisia asioita, jotka voivat lapselle olla merkittäviä. Fågel ja Rotkirch (2010, s. 80–95) muistuttavat, että isovanhemmuuden ei tarvitse olla pelkästään lastenhoitoa. Heidän mukaansa isovanhemman ja lapsenlapsen yhteiseen eloon kuuluu muun muassa leikkiä ja liikuntaa, mutta myös suvun perinteiden välittämistä. Lisäksi on mahdollista, että isovanhempien kanssa tehdään yhteisiä matkoja. Huomionarvoista kuitenkin on, että niin isovanhemman kuin lapsenlapsen ikä on sidoksissa siihen, kuinka usein yhteyttä pidetään ja millä tavoin (Sciplino & Kinshott, 2019, s. 135).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia käsityksiä neljäsluokkalaisilla lapsilla on isovanhemmista ja millainen asema heidän mielestään isovanhemmilla on perheessä. Tämän lisäksi tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa siitä, millä tavoin lapset kuvaavat isovanhempien osallistuvan heidän elämäänsä.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia käsityksiä lapsilla on isovanhemmista?
2. Millainen asema lasten käsityksen mukaan isovanhemmilla on perhesuhteissa?
3. Millä tavoin lapset kuvaavat isovanhempien osallistuvan heidän elämäänsä?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta keskitytään siihen, millaisia käsityksiä lapsilla on isovanhemmista. Tämä tutkimuskysymys voi tuottaa myös vastauksia siihen, millaisia käsityksiä lapsilla on isovanhemmuudesta. Isovanhempien ja isovanhemmuuden voidaan nähdä tarkoittavan eri asiaa, mutta neljäsluokkalaisille lapsille näiden kahden sanan erottaminen ei välttämättä ole helppoa. Toisen tutkimuskysymyksen osalta tarkastellaan tarkemmin lasten antamia merkityksiä isovanhempien asemasta perheenjäsenenä. Kolmas tutkimuskysymys täydentää edellisiä vastauksia siltä osin, että sen myötä hahmottuu, millä tavoin lapset viettävät aikaa isovanhempien kanssa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimussuuntauksena fenomenografia

Tämä tutkimus toteutettiin laadullisen tutkimuksen keinoin, koska tutkimuksen keskiössä oli tutkittavien näkökulman hahmottaminen (Eskola & Suoranta, 1998, s. 12). Tässä tutkimuksessa pyrittiin hahmottamaan neljäsluokkalaisten käsityksiä isovanhemmista. Laadullista tutkimusta voidaan myös kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi, sillä ilmiöitä voi joko ymmärtää tai selittää (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 26). Laadullisessa tutkimuksessa kyseenalaistetaan itsestäänselvyksiä, mutta lisäksi siinä pyritään havaitsemaan uusia eroja tutkittavien ilmiöiden välillä (Aspers & Corte, 2019, s. 155). Laadullista tutkimusta voidaan tehdä useiden eri tutkimussuuntausten kautta, joista fenomenografiaa on hyödynnetty tämän tutkielman tietoteoreettisena viitekehyksenä.

Fenomenografia on yksi laadullisessa tutkimuksessa käytetty tutkimussuuntaus (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 163). Fenomenografiassa tutkitaan sitä, miten ympäröivä maailma nähdään ja miten se rakentuu ihmisten tietoisuudessa (Syrjälä ym., 1994, s. 114). Tavoitteena on kuvailla, analysoida ja ymmärtää ihmisten käsityksiä ja käsitysten keskinäisiä suhteita (Marton, 1981, s. 177; Huusko & Paloniemi, 2006, s. 163). Fenomenografian juuret ulottuvat 1970-luvulle, jolloin Ference Marton aloitti tutkimaan opiskelijoiden käsityksiä oppimisesta (Syrjälä ym., 1994, s. 115). Martonin ja hänen kollegoidensa tekemää työtä voidaan pitää fenomenografian alkulähteenä (Walsh, 2000).

Fenomenografista suuntausta käytetään yleensä silloin, kun tutkitaan arkipäivän ilmiöitä koskevia käsityksiä sekä niiden ymmärtämistä (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 162–163). Tämän tutkimuksen aiheena oleva isovanhemmuus voidaan nähdä arkipäiväisenä ilmiönä. Kuitenkin on tärkeää tiedostaa, että ihmisten käsitykset vaihtelevat, vaikka puhuttaisiin yhdestä samasta ilmiöstä (Syrjälä ym., 1994, s. 114). Syrjälä ja kumppanit (1994, s. 114) muistuttavat, että käsitysten erilaisuus riippuu enemmän kokemustaustasta kuin esimerkiksi iästä.

Hän toteaa, että käsitykset ovat sisällöllisesti erilaisia, koska käsityksien viitetausta vaihtelee yksilöstä toiseen. Tietämisen voidaan siis sanoa olevan sidottuna subjektiin eli minään (Niikko, 2003, s. 12).

Käsitysten ymmärtäminen voidaan jakaa kahteen käsitepariin: ensimmäisen ja toisen asteen näkökulma. Ensimmäisen asteen näkökulmassa keskitytään siihen, että ilmiötä pyritään kuvaamaan yleisesti sellaisena kuin se yksilölle näyttäytyy, ja vastaavasti toisen asteen näkökulmassa keskitytään kuvaamaan yksilöiden ajatuksia ja kokemuksia valitusta ilmiöstä (Marton, 1981, s. 177; Niikko, 2003, s. 24; Uljens, 1989). Kuitenkaan ensimmäisen ja toiseen asteen näkökulmien erottaminen ei ole aina helppoa, sillä ilmiöt ymmärretään aina sen suhteen kautta, mikä meillä jokaisella on niihin (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 165; Uljens, 1989). Toisin sanoen ajatukset ja kokemukset, jotka tulevat toisen asteen näkökulmasta ovat sidoksissa ensimmäisen asteen näkökulmaan (Marton, 1981, s. 178), sillä ihmiset ymmärtävät asiat aina suhteessa johonkin (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 164–165).

Huusko ja Paloniemi (2006, s. 164–165; ks. myös Niikko, 2003, s. 14) korostavat, että fenomenografiassa ei kuitenkaan nähdä olevan kahta erillistä maailmaa, vaan yksi maailma, joka on yhtä aikaa todellinen ja koettu. Lisäksi he toteavat, että ihmisen ja ympäröivän maailman suhde nähdään non-dualistisena eli yksilö ja maailma ovat suhteessa toisiinsa. Huusko ja Paloniemi täsmentävät, että vaikka yksilön ja maailman nähdään olevan suhteessa toisiinsa, fenomenografiassa hyväksytään se, että kokeminen ja käsittäminen on yksilöllistä. Yksilöllisen kokemisen ja käsittämisen ymmärtämiseen liittyy erityisesti toisen asteen näkökulma, ja on tyypillistä, että fenomenografiassa keskitytään toisen asteen näkökulmaan (Uljens, 1989). Tässä tutkimuksessa keskityttiin fenomenografisesti toisen asteen näkökulmaan, sillä se tuottaa tietoa ihmisten erilaisista tavoista kokea ja käsittää isovanhemmuutta – mikä on tämän tutkimuksen tarkoitus. Tämän tutkimuksen ideana ei ole kuvata isovanhemmuutta sellaisenaan, vaan tarkastellaan lasten käsityksiä ja kokemuksia isovanhemmista.

5.2 Lapsuudentutkimus ja perhetutkimus

Tässä tutkimuksessa isovanhemmuutta haluttiin tarkastella lasten näkökulmasta, ja tutkimustietoa hankittiin suoraan lapsilta. Tutkimuksen informanttien vuoksi, tutkimus sijoittuu lapsuudentutkimuksen kentälle. Lapsuudentutkimuksen avulla tutkitaan ja tuotetaan uutta tietoa lapsista ja heidän näkökulmistaan (Alanen & Karila, 2009, s. 249; Alasuutari, 2009, s. 54). Lapsuudentutkimusta voidaan hyödyntää silloin, kun pyritään ymmärtämään lasten merkitystä yhteiskuntien ja yhteisöjen jäsenenä sekä toimijoina (Alanen & Karila, 2009, s. 9). Tämän tutkimuksena tarkoituksena on lisätä ymmärrystä lasten käsityksistä isovanhemmista ja siitä, millaisen merkityksen lapset antavat isovanhemmille. Lapsuudentutkimus auttaa siten ymmärtämään lapsuutta ja sen rakenteita sekä kulttuuria osana yhteiskuntaa (Alanen & Karila, 2009, s. 9). Lapsuudentutkimukselle on tyypillistä, että lapset nähdään aktiivisina toimijoina ja oman elämänsä asiantuntijoina, jolloin heidän tietonsa on yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti arvokasta (Kallinen & Pirskanen, 2022, s. 15).

Horganin (2017) mukaan lapsuudentutkimuksessa lapsuus ymmärretään sosiaalisena konstruktiona ja yhteiskunnallisena rakenteena. Tällä hän tarkoittaa sitä, että lapsilla on voimaa ja kykyä muokata heidän lapsuuttaan. Kuitenkin hänen mielestään lasten kanssa tehtävät tutkimukset ovat jossain määrin epätasa-arvoisia, sillä aikuiset laativat tutkimussuunnitelmat ja ohjaavat tutkimuksen kulkua. Hän muistuttaa, että tämä on tärkeä pitää mielessä tutkimuksen toteuttamisen ajan, sillä epätasa-arvoa voi vähentää esimerkiksi kehittämällä lasten valmiuksia eli tietoisuutta tutkimuksesta. Horgan korostaa, että lapsuudentutkimuksessa on tärkeää varmistaa, että lasten ääni pääsee kuuluviin.

Tutkimuksen aiheella on suuri merkitys tutkimuksen osallistujien kannalta eli tässä tapauksessa lasten kannalta. Tutkimusaiheen valinta kuvaa sitä, miten tutkija rakentaa lapsuutta (Smith, 2011, s. 17). Joka tapauksessa tutkimusaiheen tulisi olla tärkeä lapsille; se voi olla esimerkiksi merkityksellinen tai mukaansatempaava (Smith, 2011, s. 17). Tähän tutkimukseen osallistuneille lapsille aihe voi olla tärkeä, mutta se riippuu siitä, millainen rooli

isovanhemmillä on heidän elämässään. On mahdollista, että kaikille osallistujille aihe ei ole yhtä tärkeä kuin toisille. Toisaalta kun lapset ovat tietoisia tutkimuksen tarkoituksesta ja sen aiheesta, heidän on myös mieluisampaa osallistua tutkimukseen (Moore ym., 2018).

Tutkimuksen aiheen vuoksi, tutkimus sijoittuu myös perhetutkimuksen kentälle. Perhetutkimuksen avulla taas tuotetaan tietoa perheistä (Jallinoja ym., 2014, s. 7). Jallinojan ja kumppaneiden (2014, s. 8) mukaan perhetutkimuksen suuntauksia on olemassa monia erilaisia. He korostavat, että perhetutkimuksen keskeisinä suuntauksina voidaan pitää niitä suuntauksia, joissa esitetään systemaattinen kuvaus nykyajan perheistä. Kuitenkin suuntaukset voivat erota toisistaan muun muassa siinä, mikä ohjaa perheen perustamista. Perheen perustamista voi ohjata esimerkiksi biologia tai kulttuuri. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan keskitytä siihen, miten osallistujien perhe on perustettu, vaan siihen, millä tavoin osallistujat näkevät isovanhemmat osana perhettä.

Perhetutkimuksessa tiedostetaan se, että perheen ominaisuudet muuttuvat ajan myötä (Greenstein, 2006, s. 7). Perheen käsite ei siis välttämättä pysy samana ihmisen koko elinkaarta. Perhetutkimus antaa mahdollisuuden tarkastella perherakenteita siinä hetkessä, kun tutkimus tehdään, mutta on tärkeä tiedostaa, että, jos tämän tutkimuksen osallistujia tutkisi myöhemmin uudelleen, heidän käsityksensä voisivat olla erilaisia. Perhetutkimus antaa tilaa käsitysten vaihtelevuudelle.

5.3 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui yhteensä 37 lasta suomalaisesta peruskoulusta kahdesta eri luokasta. Lapset olivat neljännellä luokalla. He vastasivat avoimeen sähköiseen Webropol-kyselyyn, jossa selvitettiin heidän käsityksiään isovanhemmista. Heiltä ei kuitenkaan kartoitettu etukäteen, oliko heillä elossa olevia isovanhempia tai olivatko he isovanhempiensa kanssa tekemisissä. Tällä ei ollut tutkimuksen kannalta merkitystä, sillä tutkimus oli avoin kaikille osallistujille.

Tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden ikä ja kirjoitustaidot ovat tutkimuksen kannalta olennaisessa asemassa, sillä ne vaikuttavat aineiston tuottamiseen. Aarnos (2018, s. 151) toteaa, että tekstin tuottamiseen vaaditaan hyvää kirjoitustaitoa sekä hyvää kirjallista ilmaisukykyä. Hänen mukaansa tällaista tekstiä pystytään tuottamaan yhdeksänvuotiaasta alkaen. Neljännen luokan oppilaat ovat yleensä kymmenvuotiaita, jolloin voidaan olettaa, että he pystyvät vastaamaan kyselyyn. Osallistujilta ei kuitenkaan kerätty tietoa heidän iästään, sillä osallistujien ikä arvioitiin vain luokkatiedon perusteella.

Aarnos (2018, s. 147) muistuttaa, että tutkittavia valitessa kannattaa muistaa hyödyntää esimerkiksi luokanopettajan oppilastuntemusta. Hänen mukaansa lasten läheisillä aikuisilla on tietoa siitä, millaiseen tutkimukseen heitä kannattaa osallistaa. Näin ollen lähestyin tutkittavieni luokanopettajia sähköpostitse tutkimukseni alkuvaiheessa, ja kävimme läpi oppilaiden mahdollisuutta osallistua tähän tutkimukseen. Molemmat luokanopettajat olivat sitä mieltä, että oppilaat pystyvät vastaamaan avoimeen kyselyyn.

Kyselyyn vastattiin anonyymisti. Osallistujilta ei kerätty tutkimuksessa suoria henkilötietoja, sillä tunnistaminen ei ollut tarpeellista. Osallistujille muodostettiin kuitenkin tunnistekoodit sitaattien käytön vuoksi. Tunnistekoodit muodostuivat vastausjärjestyksen mukaisesti, esimerkiksi 20. osallistuja, sai koodin O20.

5.4 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimuksen aineisto kerättiin kahtena erillisenä päivänä toukokuussa 2023 suomalaisessa peruskoulussa. Aineisto koostui avoimesta Webropol 3.0 kyselystä, johon vastattiin sähköisesti. Kyselyssä oli neljä avointa kysymystä, joihin osallistujat tuottivat kirjalliset vastaukset. Näihin neljään kysymykseen vastasi yhteensä 37 lasta. Avoimet kysymykset käsittelivät perheen ja isovanhemmuuden määrittelyä. Kysymykset olivat seuraavat: 1. Ketä sinun perheeseesi kuuluu? 2. Kuka voi olla isovanhempi? 3. Mitä isovanhemmuus tarkoittaa sinun mielestäsi? 4. Miten isovanhemmat osallistuvat elämääsi?

Viimeisessä kysymyksessä oli mukana lisäohjeita siitä, mitä kysymykseen voi vastata: "Voit esimerkiksi kertoa siitä, millaisia asioita teet isovanhempien kanssa tai kuinka usein näet heitä. Jos sinulla ei ole isovanhempia tai et näe heitä kovin usein, voit kertoa, mitä haluaisit tehdä heidän kanssaan, jos se olisi mahdollista."

Kyselyn kysymykset rakentuivat tutkimuskysymysten perusteella. Pohdin sitä, mitä minun tulisi kysyä osallistujilta, jotta saisin vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseeni. Tavoitteeni oli tehdä kyselyn kysymyksistä helposti ymmärrettävät, jotta neljäsluokkalainen osaa vastata niihin. Pyrin käyttämään kysymyksissä selkeitä virkerakenteita, jotta kysymykset olisivat mahdollisimman helppolukuisia. Pyrin välttämään liiallista ohjausta kysymyksissä, jotta osallistuja pystyisi kertomaan omista ajatuksistaan.

On tavallista, että laadullisen tutkimuksen aineisto on yleensä jossakin tekstimuodossa (Eskola & Suoranta, 1998, s. 12), kuten tässäkin tutkimuksessa. Lisäksi fenomenografiassa hyödynnetään kirjalliseen muotoon muokattuja aineistoja (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 163). Braun ja kumppanit (2021, s. 642) esittävät, että avoimen kyselytutkimuksen etuna on sen selkeys ja joustavuus, sillä avoin kyselytutkimus antaa mahdollisuuden yksilölle kertoa omista näkökulmistaan tai kokemuksistaan. Huusko ja Paloniemi (2006, s. 164) ovat myös todenneet, että aineistonkeruussa keskeisintä on kysymyksenasettelun avoimuus, sillä sen avulla erilaiset käsitykset voivat tulla aineistosta ilmi. Tämän tutkimuksen kysymykset oli aseteltu niin, että ne olivat mahdollisimman avoimia.

Valli (2018, s. 81) muistuttaa, että kysymysten asettelussa pitää olla erityisen huolellinen, sillä kysymykset luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle. Lisäksi hän toteaa, että kysymysten muotoilu aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksiin, jos vastaaja ei ajattele samalla tavoin kuin tutkija on ajatellut. Hänen mukaansa kysymysten tulisi olla yksiselitteisiä eivätkä johdattelevia. Hän myös muistuttaa, että kysymyksiä rakennetaan tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimuskysymysten mukaisesti. Tutkijana tein kysymyksistä mahdollisimman lyhyitä ja selkeitä, jotta neljäsluokkalainen osaisi tulkita niitä sujuvasti.

Kysymykset eivät olleet johdattelevia, vaan hyvin avoimia. Lisäksi huomioin kysymyksissä sen, että ne tuottavat vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kysymyksiin oli kuitenkin mahdollista vastata hyvin lyhyesti, jolloin yksittäisen lapsen vastaus ei välttämättä ollut kovin pitkä.

Braun ja kumppanit (2021, s. 642) toteavat, että kyselyistä usein oletetaan, että ne ovat liian jäykkiä ja joustamattomia aineistonkeruumenetelmiä laadullisessa tutkimuksessa, koska osallistujille ei esitetä jatkokysymyksiä esimerkiksi täydentävän haastattelun muodossa. Lisäksi hänen mukaansa on tyypillistä, että kyselyaineiston vastaukset voivat olla lyhyitä. Kuitenkin hänen mielestään kyselyaineistot voivat tarjota rikkautta ja syvyyttä, kun aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena - mikä on myös tämän tutkimuksen tarkoituksena.

Tutkimusaineiston keruuprosessi alkoi sillä, että otin yhteyttä kahteen luokanopettajaan aiempien kontaktieni perusteella ja kysyin, olisiko heidän luokillaan mahdollisuutta osallistua tutkimukseeni. Molemmat luokanopettajat suostuivat yhteistyöhön. Tämän jälkeen hain tutkimuslupaa koulun organisaatiolta. Tutkimusluvan saamisen jälkeen pystyin aloittamaan aineiston keruun. Kuitenkin ennen tutkimusaineiston keruuta, valikoituja luokkia tiedotettiin tulevasta tutkimuksesta. Luokanopettajat kertoivat tulevasta tutkimuksesta ja sen ajankohdasta oppilaille. Lisäksi huoltajille lähetettiin paperisena kotiin tiedote tutkimuksesta sekä tietosuojailmoitus, sillä huoltajille tulee antaa yksityiskohtaista tietoa tutkimuksen luonteesta ja tarkoituksesta sekä mahdollisista riskeistä ja hyödyistä (Roth-Cline & Nelson, 2013, s. 292). Tässä kohtaa huoltajilla oli mahdollisuus kieltää lastensa osallistuminen tutkimukseen ilmoittamalla siitä tutkijan sähköpostiin. Huoltajien lupaa voidaan pitää yhtä tärkeänä kuin tutkimukseen osallistujien (Roth-Cline & Nelson, 2013, s. 293). Yksikään huoltaja ei kieltänyt lapsensa osallistumista.

Toukokuussa tutkimusaineiston keruutilanteessa osallistujat saivat suullisen selityksen tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta. Korostin erityisesti sitä, että kyselyyn vastanneita henkilöitä ei voida tunnistaa vastausten perusteella. Osallistujilla oli kuitenkin mahdollisuus myös itse valita osallistuvatko he tutkimukseen riippumatta siitä, mitä huoltajat olivat päättäneet. Tutkimukseen

osallistumisen tulee aina perustua vapaaehtoisuuteen (Nieminen, 2010, s. 35). Lisäksi lapsilla on oikeus päättää itse tutkimukseen osallistumisesta pelkästään itsemääräämisoikeuden vuoksi (Kiili & Moilanen, 2019 s. 50). Molemmista luokista muutama oppilas jätti vastaamatta kyselyyn.

Molemmissa luokissa kyselyyn vastaaminen kesti viidestä minuutista 20 minuuttiin. Molemmissa luokissa oppilaat olivat innostuneita kyselystä, ja aloittivat kyselyyn vastaamisen reippaasti. Muutama osallistuja pyysi apua vastausten kanssa. Yksi osallistuja kysyi minulta, että mitä kysymykseen pitäisi vastata tai mitä jos ei tiedä vastausta. Ohjasin osallistujia kertomaan omista ajatuksistaan, sillä oikeita vastauksia ei ole. Toinen osallistuja kysyi suoraan, että pitääkö hänen kirjoittaa isovanhemmat tähän perheenjäseniksi. Ohjeistin häntä kirjoittamaan isovanhemmat, jos hän ajattelee isovanhempien olevan perhettä. Lisäksi kolmas osallistuja kysyi minulta, että ketä oikein isovanhemmat ovat, ja onko isovanhemmat ja isovanhemmuus sama asia. Tälle osallistujalle kerroin, että isovanhemmat voivat olla esimerkiksi omien vanhempien äiti tai isä, ja että isovanhemmat ja isovanhemmuus voivat tarkoittaa samaa asiaa. Tässä kohtaa ymmärsin, että osallistujille on vaikea määritellä eroa isovanhemman ja isovanhemmuuden välillä. Tutkijana pyrin välttämään keruutilanteessa suorien vastausten antamista, jotta osallistujan omat ajatukset pääsivät varmasti esiin.

Kyselyn vastaukset tallentuivat Webropol 3.0 alustalle ja sen lisäksi vastaukset siirrettiin kahdelle erilliselle tiedostolle yliopiston verkkolevylle. Kun jokaisessa kysymyksessä oli 37 vastausta, niin yhteensä kaikkia vastauksia oli 148. Osallistajat tuottivat aineistoa yhteensä noin kuuden sivun verran, kun fontti oli Arial, fonttikoko 12 ja riviväli yksi. Vastausten pituus vaihteli kysymyksen mukaan. Ensimmäisessä ja kolmannessa kysymyksessä vastaukset olivat luettelomuodossa. Vastaavasti toisen kysymyksen vastaukset olivat keskimäärin yhden virkkeen mittaisia. Neljäs kysymys tuotti kuitenkin pidempiä vastauksia kuin muut kysymykset. Nämä vastaukset olivat keskimäärin muutaman virkkeen mittaisia. Viidessä vastauksessa oli käytetty myös hymiöitä, mutta hymiöt jätettiin aineistosta pois analyysivaiheessa. Hymiöiden pois jättäminen aineistosta oli tutkijan valinta, sillä vaikka hymiöitä voidaan käyttää

tunteen ja tunteen sävyn välittämiseen (Sun ym., 2023, s. 258), niin niiden analysointi ei ollut tutkimuksen tarkoituksen mukaista. On tutkijan vastuulla rajata aineistoa ja päättää, mitä asioita tutkimuksessa huomioidaan (Valli & Perkkilä, 2018, s. 107).

Laadullisessa tutkimuksessa kerättävän tiedon määrää ei voida tarkasti määritellä tai laskea, vaan se riippuu siitä, milloin saturaatio saavutetaan (Denny & Weckesser, 2022). Saturaatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan sitä, että tutkimusaineisto alkaa toistaa itseään (Alasuutari, 2011, s. 83; Eskola ym., 2018, s. 28–29). Saturaation saavuttaminen voi kieliä siis siitä, että yksilöt ovat lopulta hyvin samankaltaisia, mutta tutkimuksen kysymykset voivat myös ohjata osallistujia tuottamaan samanlaisia vastauksia (Alasuutari, 2011, s. 82–83). Tässä tutkimuksessa erityisesti kahdessa ensimmäisessä kyselyn kysymyksessä vastaukset muistuttivat suurelta osin toisiaan. On siis mahdollista, että näissä kysymyksissä kysymyksen asettelulla oli merkitystä vastausten samankaltaisuudessa. Tutkijan tehtävänä on kuitenkin perustella, miten aineisto kylläntyy ja miltä osin (Vilkka ym., 2018, s. 165). Tässä tutkimuksessa saturaatio saavutettiin yllättävän nopeasti, sillä osallistujien tuottamat vastaukset muistuttivat toisiaan myös saman kysymyksen vastauksissa.

5.5 Aineiston analyysi

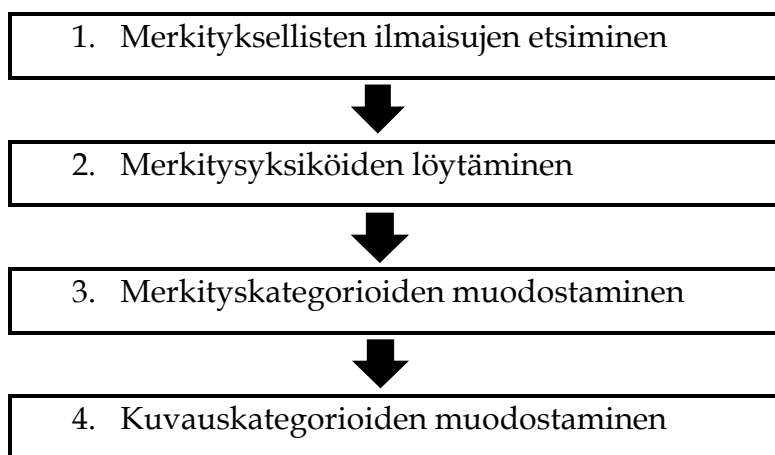
Aineisto analysoitiin fenomenografisesti. Analyysille ei ole löydettävissä yksiselitteistä tai selkeästi määriteltyä menettelytapaa, vaan se noudattaa laadulliselle tutkimukselle ominaisia yleisiä piirteitä, kuten esimerkiksi sitä, että analyysiprosessi on systemaattista ja reflektiivistä toimintaa (Niikko, 2003, s. 32–33). Fenomenografiselle analyysille on kuitenkin tyypillistä, että se etenee vaiheittain (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 166). Huusko ja Paloniemi (2006, s. 166) esittävät, että fenomenografisen analyysin tarkoituksena on löytää rakenteellisia eroja aineistosta, jotka selventävät käsitysten suhdetta tutkittavaan ilmiöön. He lisäävät, että rakenteellisen erojen perusteella muodostetaan kuvauskategorioita,

jotka kuvaavat erilaisia tapoja käsittää tutkimuksen ilmiötä. Nämä kuvauskategoriat toimivat myös tutkimuksen tuloksina (Marton, 1989, s. 196).

Jokaisella analyysin vaiheella on merkitystä ja vaikutusta analyysin seuraaviin vaiheisiin (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 166). Tässä tutkimuksessa analyysissa on käytetty neljää vaihetta, jotka olen nimennyt seuraavasti: merkityksellisten ilmaisujen etsiminen, merkitysyksiköiden löytäminen, merkityskategorioiden sekä kuvauskategorioiden muodostaminen. Vaiheet mukailevat Åkerlindin (2005) ja Huuskon ja Paloniemen (2006) ohjeistusta (kuvio 1).

Kuvio 1

Analyysiprosessin vaiheet mukaillen Åkerlindia (2005) sekä Huuskoa ja Paloniemeä (2006).

Ensimmäisessä vaiheessa Åkerlindin (2005, s. 324–325) mukaan aineistosta etsitään merkityksiä tai merkityksien vaihtelevuutta. Tällä hän tarkoittaa sitä, että aineistosta valitaan ja merkitään ne ilmaukset, jotka tutkija havaitsee kiinnostaviksi tutkimuskysymyksen kannalta. Aineiston tulkinta voi kohdistua ensimmäisessä vaiheessa esimerkiksi sanaan, lauseeseen tai koko jopa vastaukseen (Niikko, 2003, s. 33). Nämä valitut ilmaukset muodostavat niin sanotun tietopankin, joka muodostaa perustan seuraavalle vaiheelle (Åkerlind, 2005, s. 325; Niikko, 2003, s. 33).

Kokosin kaikki kyselyn vastaukset erilliseen tiedostoon. Tämän jälkeen aloitin varsinaisen analyysin lukemalla aineiston läpi monta kertaa, jotta

merkityksellisiä ilmaisuja olisi helppo valita. Ensimmäisen analyysivaiheen aloitin etsimällä merkityksellisiä ilmaisuja kaikista kyselyn vastauksista. Pysin poimimaan ne ilmaisut, jotka toivat uudenlaisia vastauksia tutkimuskysymyksiin. En siis poiminut uudelleen samantyyllisiä ilmauksia, vaan niitä, joiden sisältö toi jotakin uutta tutkimuskysymyksiin liittyen. Alla esimerkki ensimmäisen tutkimuskysymyksen ”Millaisia käsityksiä lapsilla on isovanhemmista tai isovanhemmuudesta?” samantyyllisistä ilmauksista, joista poimin vain ensimmäisen: ”Oman vanhemman vanhempi” (O3), ”Sitä että on esim.äidin tai isin isä tai äiti” (O22) ja ”Että se on minun vaikka äitini äiti” (O26).

Näissä kolmessa vastauksessa on määritelty sitä, kuka isovanhempi voi olla. Esimerkeissä on hyvin samantapaiset vastaukset, sillä kyseiset osallistujat ajattelevat isovanhempien olevan omien vanhempien vanhempia. Valitsin näistä vain ensimmäisen merkitykselliseksi ilmaukseksi, koska toisessa ja kolmannessa vastauksessa ei ole mitään uutta, jota ensimmäisessä vastauksessa ei olisi. Tällä tavoin kävin systemaattisesti kaikki vastaukset läpi yksi tutkimuskysymys kerrallaan. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen poimin 29, toiseen 21 ja kolmanteen 19 merkityksellistä ilmaisua. Yhteensä poimin merkityksellisiä ilmauksia 69.

Åkerlindin (2005, s. 324–326) mukaan *toisessa vaiheessa eli merkitysyksiköiden löytämisessä* aineistoa täydennetään etsimällä yhteyksiä merkityksellisten ilmauksien väliltä. Åkerlind tarkoittaa, että merkitysyksikköä *'pool of meaning'* voidaan kutsua myös käsitykseksi. Tässä vaiheessa Åkerlind korostaa, että huomio siirtyy yksittäisistä aiheista vastausten upotettuun merkitykseen. Analyysissa vastaukset kootaan luokkiin niiden samankaltaisuuden perusteella, ja näin ollen luokista voi nähdä eroja merkityksellisten ilmausten välillä (Åkerlind, 2005, s. 325). Luokat syntyvät siis merkitysyksiköistä.

Tässä vaiheessa siirsin ensimmäisessä vaiheessa poimimani 69 merkityksellistä ilmaisua toiseen tiedostoon ja aloin luokittelemaan näitä samankaltaisuuden perusteella. Luokittelu suoritettiin vertailemalla merkityksellisiä ilmaisuja toistensa kanssa (Niikko, 2003, s. 34). Etsin ilmauksista sisällöllisesti samankaltaisuuksia. Alla oleva esimerkki liittyy ensimmäiseen

tutkimuskysymykseen, ja tästä oli huomattavissa heti ilmausten välillä samankaltaisuutta, sillä isovanhemmuutta kuvaillaan iän ja elämänvaiheen perusteella: ”Että on alänyt pitkän elämän” (O1), ”Vanhoja ihmisiä, jotka ovat sukua.” (O11) ja ”No minun mielestä se tarkoittaa että on aikuinen” (O31).

Tämän jälkeen kokosin kaikki sisällöllisesti samantyylliset merkitykselliset ilmaisut taulukkoon yksi tutkimuskysymys kerrallaan. Tämän jälkeen muodostin niistä merkitysyksiköitä (taulukko 1). Merkitysyksiköitä muodostaessa piti olla erityisen varovainen, ettei tulkitse vastauksia väärin ja muodosta käsityksiä, jotka eivät vastaa aineistoa. Pysin tarkastelemaan samankaltaisia merkityksellisiä ilmaisuja useaan kertaan, jotta huomaisin, jos ne eivät vastaisi luotua merkitysyksikköä.

Taulukko 1

Merkityksellisestä ilmauksesta merkitysyksiköksi

Samankaltaiset merkitykselliset ilmaisut	Luotu merkitysyksikkö
<p>”Että on alänyt pitkän elämän” (O1)</p> <p>”Vanhoja ihmisiä, jotka ovat sukua.” (O11)</p> <p>”No minun mielestä se tarkoittaa että on aikuinen” (O31)</p>	<p>Isovanhemmuus on sidoksissa ikään ja elämänvaiheeseen.</p>

Loin merkitysyksiköt systemaattisesti tutkimuskysymys kerrallaan yllä olevan taulukon tapaan. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta muodostettiin kuusi merkitysyksikköä, toisesta neljä ja kolmannesta seitsemän. Yhteensä

merkitysyksikköjä muodostettiin 17 (taulukko 2). Nämä toimivat pohjana analyysin kolmannelle vaiheelle.

Taulukko 2

Aineistosta muodostetut merkitysyksiköt

Millaisia käsityksiä lapsilla on isovanhemmista?
Isovanhemmuutta kuvaillaan sukulaisuuden ja sukupolvisuuden kautta.
Isovanhemmuus on sidoksissa ikään ja elämänvaiheeseen.
Isovanhemmuus on osittain samanlaista kuin vanhemmuus, mutta erilaista.
Isovanhemmuus on rennompaa kuin vanhemmuus.
Isovanhemman nimitys määrittävät isovanhempia.
Isovanhemmille ei ole tarkkoja kriteerejä.

Millainen asema isovanhemmilla on perhesuhteissa lasten mielestä?
Isovanhemmat kuuluvat perheeseen.
Perheeseen voivat kuulua myös kuolleet ihmiset.
Isovanhempia ei nähdä perheeseen kuuluvina.
Isovanhemmat ovat tärkeitä ja merkityksellisiä ihmisiä.

Millä tavoin lapset kuvaavat isovanhempien osallistuvan heidän elämäänsä?
Isovanhemmat auttavat ja tukevat lasta.
Isovanhemmat toimivat vanhempien apuna ja tukena.
Isovanhemman kanssa vietetään aikaa ja tehdään erinäisiä asioita.
Isovanhemmat osallistuvat juhlapyhien viettoon.
Isovanhempia nähdään aktiivisesti useita kertoja kuussa.
Isovanhempia ei nähdä niin usein isovanhempien oman elämäntilanteen vuoksi.
Tekemisen tavat vaihtelevat riippuen isovanhemman sukupuolesta.

Kolmannessa analyysivaiheessa aloitin merkityskategorioiden muodostamisen. Merkitysyksiköt käännetään eli transformoidaan merkityskategorioiksi (Niikko, 2003, s. 36). Tässä vaiheessa kuvataan aineistoa abstraktimmalla tasolla ja rakennetaan aineiston välisiä suhteita (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 168). Merkityskategoriat ja niiden ominaisuudet syntyvät tutkijan omista konstruktioista tai ne abstrahoidaan eli pelkistetään tutkittavien ilmauksista ja kuvataan ydinmerkitysten mukaan (Niikko, 2003, s. 36). Tärkein huomio merkityskategorioiden muodostamisessa on se, että tulkitanko merkityskategorian alkuperäistä ilmaisua oikein, koska ilmaisun tulisi pysyä samanlaisena analyysin läpi (Uljens, 1989). Merkityskategorioiden tulisi myös olla selkeässä suhteessa toisiinsa niin, että jokainen kategoria kertoo jotakin erilaista tietystä tavasta kokea tutkittava ilmiö (Niikko, 2003, s. 36). Lisäksi on tärkeää huomioida, että merkityskategoriat eivät saisi mennä limittäin toistensa kanssa, vaan kategorioiden rajat pitäisi määritellä sisällön perusteella tarpeeksi erilaisiksi toisistaan (Niikko, 2003, s. 36).

Kolmannessa vaiheessa keskityin toisessa vaiheessa muodostamiini merkitysyksikköihin. Käsitelisin edelleen aineistoa tutkimuskysymys kerrallaan. Pohdin, millaisia kategorioita saisin muodostettua näistä yksiköistä niin, että jokainen kategoria kuvaisi erilaista tapaa kokea tutkimusilmiöni. Jouduin tarkastelemaan myös kaikkia muodostettuja merkitysyksiköitä keskenään tutkimuskysymyksestä riippumatta, sillä minun piti varmistua, että kategoriat eivät mene limittäin toistensa kanssa. Muodostin merkityskategoriat suoraan merkitysyksiköiden perusteella etsien niistä sisällöllisiä samankaltaisuuksia. Merkityskategoria syntyi siitä, kun pelkistin merkitysyksikön sanoman (taulukko 3). Muodostin merkitysyksiköistä merkityskategorioita yhteensä 12. Merkityskategorioista viisi liittyi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, kolme toiseen tutkimuskysymykseen ja neljä kolmanteen tutkimuskysymykseen.

Taulukko 3

Merkitysyksiköstä merkityskategoriaksi

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria
Isovanhemmuus on sidoksissa ikään ja elämänvaiheeseen.	Isovanhemmat kuvataan kolmannen iän kautta.

Neljännessä vaiheessa merkityskategorioista muodostetaan kuvauskategorioita. Yksilöiden erilaiset tavat kokea ja ymmärtää asioita tunnistetaan kuvauskategorioiden kautta (Khan, 2014, s. 37). Kategoriat eivät suoraan edusta yksittäisen ihmisen ajatuksia, vaan erilaisia ajattelutapoja (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 169). Kuvauskategoriolla pyritään erojen ja yhtäläisyyksien havainnointiin, jolloin nämä muodostavat kuvaavia luokkia eli kuvauskategorioita (Uljens, 1989). Tutkija löytää kuvauskategoriat erottelemalla ja yhdistelemällä aineistoa ja merkityskategorioita kokonaisuuksiksi (Niikko, 2003, s. 37). Niiden avulla voidaan siis rakentaa loogisia suhteita valitusta ilmiöstä (Walsh, 2000, s. 26). Kategoriat voivat tukea toisiaan tai olla jopa keskenään ristiriitaisia tai vastakkaisia (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 169). On myös tärkeää huomioida, että kuvauskategorioiden laadullisten erojen tulee olla niin selkeitä, ettei kategoriat ole liian limittäisiä (Niikko, 2003, s. 37).

Kuvauskategorioita voidaan pitää myös tutkimuksen tuloksina, mutta ne voidaan nähdä välineenä tulosten analysoinnissa (Marton, 1989, s. 196). Seuraavaksi esittelen, miten olen muodostanut kuvauskategoriajärjestelmän (taulukko 4). Kuvauskategorioihin palataan vielä tutkimuksen tulosluvussa, sillä kuvauskategoriat toimivat tutkimukseni tuloksina. Muodostin kuvauskategorioita 12.

Taulukko 4

Merkityskategoriasta kuvauskategoriaksi

Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemmat kuvataan kolmannen iän kautta.	Ikäkausi

Kuvauskategoriat ovat siis muodostettu merkityskategorioiden perusteella (liite 1). Olen pohtinut sitä, mikä kuvaisi yhtä merkityskategoriaa ja valinnut sille kuvaavan sanan. Muodostamani kuvauskategoriat kuvaavat jokainen erilaista tapaa käsittää isovanhempia ja isovanhemmuutta, vaikka ne tukevat myös toisiaan. Muut muodostetut kuvauskategoriat *ikäkauden* lisäksi olivat *sukulaisuus ja sukupolvisuus, vanhemmuus, joustavuus, yksityiskohtaisuus, yhteisöllisyys, eksklusiivisuus, merkityksellisyys, tukeminen, monipuolisuus, vaihtelevaisuus ja sukupuolittunut yhteistoiminta*.

Kuvauskategorioista voidaan rakentaa vertikaalinen, horisontaalinen tai hierarkkinen kuvauskategoriajärjestelmä (Uljens, 1989). Vertikaalisessa järjestelmässä kategoriat voidaan laittaa järjestykseen esimerkiksi tärkeyden ja yleisyyden perusteella (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 169). Horisontaalisessa järjestelmässä kategoriat ovat keskenään samanarvoisia sekä tasavertaisia, ja erot kuvauskategorioiden välillä ovat sisällöllisiä (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 169; Uljens, 1989). Vastaavasti hierarkkisessa järjestelmässä kategoriat ovat eri tasoisia toisiinsa nähden, esimerkiksi laaja-alaisuuden perusteella (Huusko & Paloniemi, 2006, s. 169). Hierarkkisessa järjestelmässä periaatteena on, että toiset käsitykset ovat muita kehittyneempiä tai kattavampia (Uljens, 1989). Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty horisontaalista kuvauskategoriajärjestelmää, sillä jokainen kategoria on tärkeä ja arvokas sellaisenaan, vaikka sisällöllisesti kategoriat ovat erilaisia.

5.6 Eettiset ratkaisut

Eettiset ratkaisut vaikuttavat tutkijan tekemiin valintoihin koko tutkimusprosessin ajan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109). Tässä tutkimuksessa olen noudattanut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemää hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluu neljä periaatetta: rehellisyys, luotettavuus, arvostus ja vastuunkanto (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 11). On tärkeää huomioida, että nämä eettiset periaatteet ovat samoja aikuisille kuin lapsille (Strandel, 2010, s. 103). Kuitenkin eettiset periaatteet ja tutkijan sensitiivisyys ovat lapsi- ja nuorisotutkimuksessa erityisen tärkeitä tutkittavien iän ja kehityopsykologisen haavoittuvaisuuden takia (Benjamin ym., 2019, s. 139). Käyn seuraavaksi läpi tutkimukseeni liittyviä eettisiä ratkaisuja.

Ensimmäiseksi on tärkeää, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista (Kuula, 2015, s. 75). Toiseksi tutkimuksen tekemiseen tarvitaan aina suostumus itsemääräämisoikeuden vuoksi, joko osallistujilta itseltään tai heidän huoltajiltaan (Kuula, 2015, s. 62; Kallio, 2010, s. 172). Tässä tutkimuksessa pyysin osallistujien huoltajilta lupaa, koska osallistujat olivat alaikäisiä. Lisäksi osallistujat saivat päättää itse tutkimukseen osallistumisesta, sillä alaikäisten tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Kuula, 2015, s. 162). Näin ollen tutkimukseni perustui vapaaehtoisuuteen, ja suostumusta kysyttiin asianmukaisilta henkilöiltä.

Suostumuksen saamisen lisäksi on tärkeää, että tutkimukseen osallistujat pysyvät tunnistamattomina. Kuula (2015, s. 139) on määritellyt, että tunnistettavuuden estäminen on yksi tärkeimpiä ihmistieteiden tutkimuseettisiä normeja. Tunnistettavuuden hän määrittelee tarkoittavan tunnisteiden poistamista tai muuttamista eli toisin sanoen anonymisointia. Tutkimukseen osallistujilta ei kerätty suoria henkilötietoja, vaan kysely toteutettiin anonymisti. Ennen tutkimusaineiston keruuta, korostin osallistujille sitä, ettei heitä voida tunnistaa vastausten perusteella.

Tutkimuksissa, joissa käytetään avoimia kysymyksiä, on aina se riski, että vastaukset voivat sisältää tunnistetietoja (Kuula, 2015, s. 147). Jos tutkimuksen aineistossa tulee esiin tunnistetietoja, ne voidaan pseudonymisoida. Kuulan

(2015, s. 149–151) mukaan pseudonymisoinnilla tarkoitetaan sitä, että korvataan tunnistetieto toisella sanalla. Hän tarkentaa, että osa tunnistetiedoista voi olla oleellisia aineiston ymmärtämisen kannalta, joten tunnistetietoja ei kannata poistaa kokonaan. Hän toteaa, että tunnistetietojen luokittelu on parempi vaihtoehto kuin poistaminen. Luokittelulla hän tarkoittaa sitä, että tunnistetieto muutetaan yleisemmäksi ilmaisuksi, esimerkiksi jos aineistossa puhutaan haimasyövästä, se voidaan korvata puhumalla sairaudesta. Tämän tutkimuksen aineistoa on pseudonymisoitu, sillä osassa vastauksissa tuli esiin asuinpaikkatietoja ja muita paikkatietoja.

Kuula (2015, s. 19) toteaa, että totuuden etsintä ja tiedon luotettavuutta ilmentävät kriteerit ohjaavat tutkijoita noudattamaan tieteellisen tutkimuksen metodeita ja esittämään luotettavia tutkimustuloksia, joiden oikeellisuus on tarkistettavissa. Lisäksi hän muistuttaa, että tutkimusaineiston keruu, käsittely ja arkistointi liittyvät tiedon luotettavuuteen ja tarkistettavuuteen. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt tekstin huolellisuuteen, jotta lukija ymmärtää, mitä olen tutkijana tehnyt tutkimuksen eri vaiheissa. Tällöin tutkimuksestani on mahdollista tarkistaa sen oikeellisuus. Luotettavien tutkimustulosten ja oikeellisuuteen liittyy myös toisten tutkijoiden työn huomioiminen ja kunnioittaminen (Kuula, 2015, s. 19).

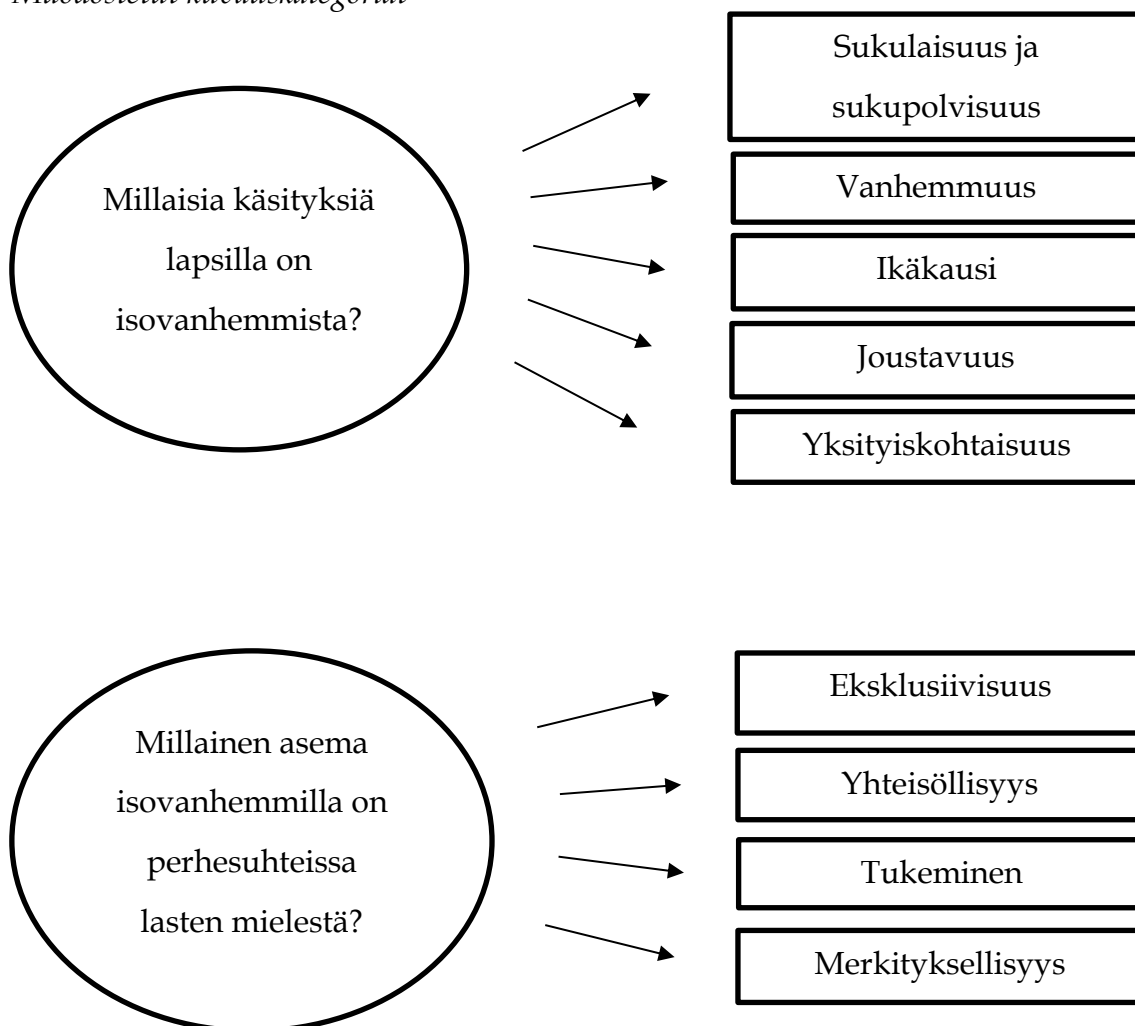
Toisten tutkijoiden huomioimiseen ja kunnioittamiseen kuuluu se, että lähdeviittaukset on tehty asianmukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 14). Siksi olen ollut huolellinen viitatessani muiden teoksiin, jotta tutkimuksestani käy ilmi, mikä on minun omaa tekstiäni ja mikä on toisen tutkijan. Johdonmukaisuuden voidaankin sanoa olevan yksi hyvän tutkimuksen kriteeri (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 110), johon olen omalla toiminnallani pyrkinyt näiden eettisten ratkaisujen kautta.

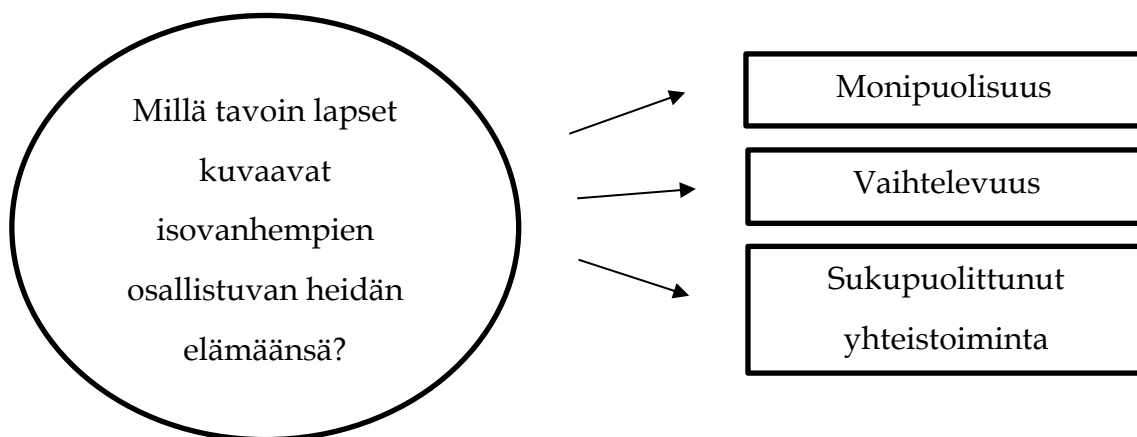
6 LASTEN KÄSITYKSIÄ ISOVANHEMMISTA

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset. Kuviossa 2 on esitelty kuvauskategoriat, jotka toimivat myös tutkimukseni tuloksina. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen lasten käsityksiä isovanhemmista ja toisessa alaluvussa esittelen isovanhempien asemaa perhesuhteissa sekä viimeisessä alaluvussa esittelen isovanhempien osallistumista lasten elämään. Kuvauskategoriat käydään läpi alaluvuissa.

Kuvio 2

Muodostetut kuvauskategoriat

Tutkimuskysymyksiin löytyy vastaus muodostetusta kuvauskategoriasta. Kuvauskategoriat kuuluvat horisontaaliseen järjestelmään, sillä jokainen kategoria kuvaa erilaista tapaa käsittää ja kokea isovanhemmuutta. Kuitenkin kuvauskategoriat ovat tarpeeksi erilaisia toisiinsa verrattuna, jolloin mikään kategoria ei mene toisen kanssa päällekkäin. Näin ollen jokainen kuvauskategoria on yhtä merkityksellinen.

6.1 Käsitteitä isovanhemmista ja isovanhempien asemasta

Käsitteet isovanhemmista jakautuivat viiteen eri kuvauskategoriaan, jotka olivat *sukulaisuus ja sukupolvisuus, vanhemmuus, ikäkausi, joustavuus ja yksityiskohtaisuus*. Tulostion raportoinnissa on käytettyjä suoria sitaatteja osallistujilta. Jokaisella osallistujilla on oma tunnistekoodi, joka muodostui vastausjärjestyksen perusteella eli 1. osallistujan koodi on O1. Lisäksi sitaateissa * * tarkoittaa, että sitaatista on psedonymisoitu tunnistettavaa tietoa. Vastaavasti ... tarkoittaa sitaateissa, että osallistujan vastaus jatkui sitaatin ulkopuolelle. Seuraavaksi käsittelemme jokaisen kuvauskategorian yksitellen tutkimuskysymysten mukaan.

Sukulaisuus ja sukupolvisuus

Isovanhemmuutta kuvailtiin 43 vastauksessa sukulaisuuden ja sukupolvisuuden kautta. Sukulaisuuden ja sukupolvisuuden voidaan nähdä tarkoittavan samaa tässä tutkimuksessa, sillä isovanhempia kuvailtiin sen kautta, että he olivat sukua osallistujalle, mutta vastauksissa oli samalla myös sukupolvisuudesta viitteitä. Näitä kahta käsitettä ei ole erotettu toisistaan tässä tutkimuksessa.

Sukulaisuus näkyi vastauksissa suorina yhteyksinä sukupolvien välillä. Seuraavissa vastauksissa osallistujat ovat kuvailleet sitä, että isovanhempi on oman vanhemman vanhempi, mutta samalla vastauksissa kuvaillaan sukupolvien ketjua eli vanhempia yhtenä sukupolvena ja isovanhempia toisena. Näissä vastauksissa isovanhempia keskitytään kuvaamaan osallistujien omien vanhempien kautta: ”Oman vanhemman vanhempi” (O3) ja ”vaikka äitin vanhempi tai isän” (O13).

Lisäksi isovanhempana olemista kuvailtiin myös isovanhemman näkökulmasta. Isovanhempi voi olla, jos oma lapsi saa lapsen: ”Voit olla isovanhempi, jos saat lapsen ja lapsi saa lapsen” (O11) ja ”Sitä että mummon ja papan lapsi omistaa lapsia” (O10).

Sukulaisuuden ja sukupolvisuuden näkökulmaa oli pohdittu yhdessä vastauksessa myös iän kautta. Vastauksessa oli pohdittu tarkemmin sitä, että isovanhemman ikä ja sukulaisuus liittyvät yhteensä: ”Vanhoja ihmisiä jotka ovat sukua.” (O9).

Vaikka muissa vastauksissa iän ja sukulaisuuden yhteyttä ei ole avattu suoraan, on kuitenkin oletettava, että isovanhemmat ovat iäkkäämpiä. Sukupolvisuuteen yleensä kuuluu ikäerot, sillä isovanhempi, vanhempi ja lapsenlapsi kuuluvat kaikki omaan sukupolveen.

Vanhemmuus

Isovanhemmuutta oli myös kuvailtu samanlaiseksi kuin vanhemmuus. Tietyiltä osin isovanhemmuuden nähtiin olevan myös erilaista kuin vanhemmuus. Isovanhemmuuteen yhdistettiin samanlaisia piirteitä, joita vanhemmuudessa on,

mutta vastuun nähtiin jakautuvan eri tavoin isovanhemman ja vanhemman välillä.

Isovanhemmuutta oli kuvailtu vanhemmuuden kautta kahdessa vastauksessa: ”Sitä, että minulla on niin sanottuja ”toisia vanhenpia” ”(O34) ja ”Sitä että jos jollain on lapsi ja hän saa lapsen, niin lapsen vanhemman pitää pitää lapsesta huolta(toki vanhempi pitää huolta myös)niin että lapsella on hyvä olla” (O37). Osallistuja 34 koki isovanhemmat kuin toisina vanhempina ja osallistuja 37 näki isovanhemmilla olevan samanlaisia velvollisuuksia kuin vanhemmilla, erityisesti huolenpidon kannalta.

Lisäksi yhdessä vastauksessa isovanhemmuuden kuvailtiin olevan rennompaa. Tässä vastauksessa ei kerrottu tarkemmin mihin verrattuna isovanhempi voi ottaa rennommin, mutta sen voisi ajatella verrattuna vanhempisiin. Vanhemmilla on kuitenkin enemmän velvollisuuksia kuin isovanhemmilla: ”Isovanhemmuus tarkoittaa sitä että saa vähän chillata.” (O15).

Isovanhemmuus voidaan siis nähdä vanhemmuuden kanssa hyvin erilaisena, esimerkiksi rennompana. Kuitenkin se voidaan nähdä samantapaisena kuin vanhemmuus. Isovanhempien ja isovanhemmuuden velvollisuudet muistuttavat toisiaan, mutta näiden tulosten mukaan päävastuu lasten kasvattamisesta ja huolehtimisesta voidaan nähdä olevan vanhemmilla.

Ikäkausi

Ikäkaudella tarkoitetaan sitä, että lapset yhdistivät isovanhemmuuden siihen, missä ikäkaudella he näkivät isovanhemman olevan. Isovanhemmuus yhdistettiin vastauksissa kolmannen iän vaiheeseen, jolla kuvataan tyypillisesti eläkeiässä olevia ihmisiä. Isovanhemmuuteen liitettiin sekä ikä että tietty elämänvaihe, joka isovanhemmista puhuttaessa oli vanhuus tai aikuisuus.

Kahdeksassa vastauksessa oli kuvailtu ikäkauden kautta isovanhemmuutta. Näistä viidessä vastauksessa oli kuvailtu isovanhemman ikäkautta adjektiivin kautta: ”Silloin ollaan vanha ... ” (O25) ja ”Vanhat vanhemmat” (O35). Ikäkauden kuvailu adjektiivin kautta oli tavallisempaa kuin muut ikäkauden kuvailut.

Isovanhemmuutta kuvailtiin kahdessa vastauksessa tarkemmin ikäkauden osalta. Näissä vastauksissa ei käytetty sanaa *”vanha”*, vaan käytettiin sanaa *”aikuinen”* ja *”on elänyt pitkän elämän”*. Näistä sanavalinnoista välittyi kuitenkin samanlainen tunne kuin siitä, että isovanhempaa kuvaillaan vanhaksi: *”Että on alänyt pitkän elämän”* (O1) ja *”No minun mielestä se tarkoittaa että on aikuinen”* (O31). Isovanhempaan liitetään siis ikäkauteen liittyviä piirteitä.

Joustavuus

Joustavuudella tarkoitetaan sitä, että isovanhemmille ja isovanhemmuudelle ei ole tarkkaa määritelmää, vaan määritelmä on muuttuva. Joustavuuden kuvauskategoriassa ei ole yhtä tiettyä teemaa, joka toistuisi osallistujien käsityksissä kuten aikaisemmissa kuvauskategorioiden.

Isovanhemmille ei ollut määriteltävissä kovin tarkkoja kriteerejä, sillä näitä kuvailtiin usealla eri tavalla: *”Periaatteessa jossain vaiheessa kaikki”* (O4), *”Kuka tahansa läheinen”* (O33) ja *”Iso vanhempi voi olla kuka vaan jos siltä tuntuu molemmista.”* (O30).

Osallistujan 4 mielestä kuka vain voi olla isovanhempi, mutta osallistujan 33 mielestä isovanhemman pitäisi olla läheinen. Lisäksi osallistujan 30 mielestä isovanhempi voi olla, jos se sopii isovanhemmalle, että lapsenlapselle. Isovanhemmuus näyttäytyy joustavana näille osallistujille, koska sille ei ole kovin tarkkoja määritelmiä.

Yksityiskohtaisuus

Käsityksiin isovanhemmista kuului myös läheisesti isovanhemmasta käytetyt nimitykset. Isovanhemmista käytetyt nimitykset olivat yksityiskohtaisia, sillä esimerkiksi jokaisella isovanhemmalla saattoi olla oma nimitys.

Isovanhempia kutsuttiin aineistossa nimityksillä mummo, mummi, mummu, pappa, ukki ja vaari (taulukko 5). Muita nimityksiä aineistossa ei esiintynyt. Aineistossa puhuttiin myös yleisesti isovanhemmista eikä aina ollut kerrottu tarkemmin isovanhemman nimeä. On kuitenkin tavallista, että

isovanhemmasta käytetään tiettyä nimitystä ja isovanhemmilla voi olla jokaisella eri nimitys.

Taulukko 5.

Isovanhempien nimitykset ja määrät

Mummo (20)
Mummi (9)
Mummu (2)
Pappa (14)
Ukki (3)
Vaari (2)

Kun tarkastellaan isovanhemmista käytettyjä nimityksiä, isovanhemmalle oli annettu hyvin perinteinen nimitys. *Mummo* ja *pappa* olivat käytetyimpiä nimityksiä isovanhemmille, kun taas *mummu*, *ukki* ja *vaari* saivat vain muutamia mainintoja. Lisäksi ainut nimi isovanhempien kodille oli *mummola* (4) eikä muita paikannimiä esiintynyt.

6.2 Isovanhempien asema perhesuhteissa

Lapset kuvasivat isovanhempien asemaa perhesuhteissa kolmella eri tavalla: yhteisöllisyyden, eksklusiivisuuden ja merkityksellisyyden kautta.

Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan sitä, että lasten käsitys perheestä oli laaja ja siihen kuuluivat isovanhemmat niin elävinä kuin kuolleina. Vastauksissa perheeseen liitettiin myös paljon muita jäseniä kuin isovanhempia, esimerkiksi eläimiä ja uusioperheen jäseniä. Tutkimuksen tavoitteen mukaisesti keskityn tarkastelemaan vain isovanhempien asemaa perhesuhteissa.

Osallistujat kuvasivat isovanhempien tai isovanhemman kuuluvan heidän perheeseensä yhdeksässä vastauksessa. Vastauksissa oli usein mainittuna myös

isovanhemman nimitys, jota lapsi käyttää omasta isovanhemmastaan. Esimerkeissä on näkyvissä, miten osallistuneet lapset kuvasivat isovanhempia perheenjäsenikseen: "Mummi,vaari,äiti,isi,sisko,veli ja mä" (O7), "Sisko, veli, mamma, isi, mummi, mummo, pappa, ja pappa" (O9), "Minä isi Äiti Äidin miesystävä ja hänellä on kaskilasta ja sisko mummu ja pappa isän puolelta ja mummi ja pappa äitin puolelta" (O16) ja "Äiti,isi,pikkusisko,puolipikkusisko,isin tyttöystävä,äitintyttyöystävä,mummo ja ukki" (O18).

Osallistujat 7, 9, 16 ja 18 mainitsivat tarkasti jokaisen perheenjäsenen nimityksen, kuten isovanhemmasta käytettävästä nimityksestä voi nähdä. Nimityksistä näkee myös, että isovanhemmat on nimetty eri tavoin, oletettavasti riippuen siitä ovatko he äidin vai isän puolelta. Kuitenkin osallistujat, jotka kokivat isovanhemman tai isovanhempien olevan osa perhettään, kokivat tärkeänä nimetä kaikki isovanhemmat heidän käyttämällään nimityksellä.

Muutama osallistuja koki perheen olevan vielä laajempi kuin ydinperhe ja isovanhemmat. Isovanhempien lisäksi kaksi osallistujista mainitsi perheeseen kuuluvaksi myös muut sukulaiset. Näissä vastauksissa ei ollut eritelty tarkemmin isovanhempien nimityksiä, vaan on kerrottu yleisemmällä tasolla omista perheenjäsenistä: "Äiti isä sisko 2x mummoa 2x pappaa eno serkkuja en muista enempää" (O2) ja "Äiti,isi,isovelii,isovelii,isosisko,mummit,serkut,tädit," (O19).

Osallistujien 2 ja 19 vastauksista voi olettaa, että perheenjäseniä ei ole nimetty tarkemmin sen vuoksi, että heitä on paljon. On mahdollista, että osallistujat eivät tiedä kaikkien nimiä, tai he ovat ajatelleet, että on turhaa luetella heitä sen tarkemmin. Molemmissa vastauksissa isovanhempien asema vaikuttaa olevan yhtä tärkeä kuin myös muiden mainittujen ihmisten. Toisin sanoen kaikki kuuluvat tasavertaisesti perheeseen.

Isovanhempia kuvailtiin yhdessä vastauksessa yleisesti perheenjäseniksi. Tämä osallistuja ei kuitenkaan ollut maininnut omaan perheeseensä kuuluvan isovanhempia, vaikka hänen mielestään isovanhemmat voivat olla perheenjäseniä: "Perheen jäsenet" (O14).

On mahdollista, että osallistujalla 14 ei ole ollenkaan isovanhempia mukana elämässään. Tätä ei kuitenkaan voi sanoa varmaksi, vaikka hänen jokaista kyselylomakkeen vastausta tarkasteltiin. Vaikka osallistuja 14 ei ole nimennyt isovanhempiaan perheenjäseniksi, hän voi silti ajatella, että isovanhemmat voivat kuulua perheeseen.

Vastauksissa näkyi mainintoja myös uusioperheistä. Uusioperheen kaikki jäsenet oli nimetty tarkasti kaikissa vastauksissa, ja näitä vastauksia uusioperheen jäsenistä oli yhteensä seitsemän. Neljässä vastauksessa seitsemästä ei ollut mainittu isovanhempia. Alla olevissa kolmessa esimerkissä näkyy lueteltuna uusioperheen jäseniä sekä isovanhemmat: "Äiti, isä, puoli/isoveli, pikkusisko, isovelin äiti,2 mummo ja pappa" (O35), "Äiti,isi,pikkusisko,puolipikkusisko,isin tyttöystävä,äitintyttyystävä,mummo ja ukki" (O18) ja "Minä isi Äiti Äidin miesystävä ja hänellä on kaskilasta ja sisko mummu ja pappa isän puolelta ja mummi ja pappa äitin puolelta" (O16).

Kuitenkin yksi osallistuja mainitsi, että hänen perheeseensä kuuluu myös jo menehtyneet ihmiset. Vaikka vastauksia oli tähän liittyen vain yksi, tämä on tärkeä vastaus, sillä isovanhemmat ovat yleensä iäkkäämpiä, ja siten on täysin mahdollista, että muillakin osallistujilla ei ole kaikkia isovanhempia enää elossa: "Minun perheeseeni kuuluu minä, sisko, äiti, isi ja mummi mun molemmat papat on kuollut ja toinen mummi." (O36).

Osallistujan 36 vastauksesta ei voi päätellä, onko osallistuja tavannut jokaisen isovanhemman tai ovatko kyseiset isovanhemmat olleet hänen elämässään esimerkiksi tärkeässä roolissa jossakin vaiheessa. Tämä osallistuja oli antanut jokaiselle isovanhemmalle oman nimityksen, vaikka nimitykset olivat osittain samoja kaikille neljälle isovanhemmalle. Nimitysten samankaltaisuus voi johtua siitä, että hän ei ole tavannut kaikkia ja nimennyt aikaisemmin menehtyneet samalla tavoin kuin muut tai heillä on tapana käyttää isovanhemmista samoja nimityksiä.

Eksklusiivinen

Eksklusiivisuudella tarkoitetaan sitä, että käsitys perheestä oli suppea, jolloin isovanhempia ei laskettu kuuluvan mukaan perheeseen. Tällöin perhe koostui vain ydinperheestä eli omista vanhemmista ja mahdollisista sisaruksista sekä lemmikeistä. Eksklusiivinen ajattelu oli kaikista tyypillisintä tutkimuksen tulosten mukaan.

Suurin osa vastauksista koostui ydinperheen määrittelystä. Näitä vastauksia oli yhteensä 24. Ydinperhettä määriteltiin esimerkiksi seuraavalla tavalla: "Äiti, isä, kaksi siskoa" (O21), "Äiti isä ja minä" (O27) ja "Minä, isäni, äitini, kaksi siskoa ja veljeni" (O34). Ydinperheen jäsenten lisäksi kuudessa vastauksessa oli mainittu eläimiä.

Merkityksellisyys

Merkityksellisyydellä tarkoitetaan sitä, että isovanhemmilla on tärkeä merkitys lapselle itselleen. Osallistujat ovat kuvailleet isovanhempien merkityksellisyyttä neljästä eri näkökulmasta.

Neljä osallistujaa kertoi kokevansa isovanhemmat merkityksellisinä ihmisinä heidän elämässään. Nämä neljä osallistujaa kuvailivat jokainen eri tavalla isovanhempien tai isovanhemmuuden merkityksellisyyttä. Näistä yksi osallistuja kertoi tarkemmin, että hänelle isovanhemmat ovat tärkeitä perheenjäseniä. Tästä vastauksesta ei tullut ilmi, millä tavoin hän koki isovanhemmat tärkeiksi, sillä tärkeyttä oli kuvailtu yleisellä tasolla: "... he ovat tärkeitä perheen jäseniä" (O16).

Lisäksi yksi osallistuja kertoi, mitä hänelle isovanhemmuus tarkoittaa. Hänelle isovanhemmuus tarkoitti isovanhempia, ja hän kuvaili heidän roolinsa olevan tärkeä. Tästäkään vastauksesta ei voinut päätellä tarkemmin, millä tavoin isovanhempien rooli on tärkeä: "Isovanhemmuus tarkoittaa pappaa ja mummia, joiden rooli on elämässä tärkeä." (O36).

Isovanhempien kuvailtiin myös tuovan iloa elämään yhdessä vastauksessa. Tämän kyseisen osallistujan omat isovanhemmat asuivat kauempana, joten hän kuvaili viettävänsä aikaa lähellä asuvan mummon kanssa. Tässä

huomionarvoista on se, että tämä osallistuja viettää siis aikaa muiden isovanhempien kanssa kuin vain omien. ”... ne tuovat iloa elämään” (O18).

Isovanhemmat voivat tuoda iloa elämään, eikä isovanhempien tarvitse välttämättä olla vain omia isovanhempia. Myös muiden isovanhempien kanssa voi viettää aikaa. Muut kuin omat isovanhemmatkin voidaan nähdä merkityksellisinä ja tärkeinä ihmisinä: ” Sitä että sinulla on monta jotka rakastaa sinua” (O19).

Isovanhemmat voivat siis olla merkityksellisiä ihmisiä, joilla on tärkeä rooli lapsenlapsen elämässä. Kuitenkin isovanhempien merkityksellisyyden voisi ajatella myös käsityksenä isovanhemmista eli vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Olen päätenyt raportoimaan merkityksellisyydestä vastauksena toiseen tutkimuskysymykseen, sillä minusta isovanhempien merkityksellisyys kertoo siitä, millainen asema isovanhemmilla on perhesuhteissa.

6.3 Isovanhempien osallisuus

Lapset kuvailivat isovanhempien osallisuutta useilla eri tavoilla. Osallisuudesta oli löydettävissä neljä eri kuvauskategoriaa, jotka kuvaavat isovanhempien osallisuutta: *tukeminen*, *monipuolisuus*, *vaihtelevaisuus* ja *sukupuolittunut yhteistoiminta*. Käyn seuraavaksi läpi tarkemmin juuri mainitsemiani isovanhemmuuden osallisuuden tapoja.

Tukeminen

Isovanhempien roolia tuen antajana kuvattiin kahdesta eri näkökulmasta; lapsen omasta sekä vanhempien näkökulmasta. Vastauksissa korostui myös se, milloin isovanhemman tarjoama tuki oli etukäteen sovittua ja sitä tehtiin nimenomaan vanhemmille tarjoaman avun vuoksi. Lisäksi vastauksissa näkyi myös se, että isovanhempien tarjoama tuki ei ollut sidoksissa vanhempien toiveisiin, vaan isovanhemman tarjoama tuki saattoi olla isovanhemman ja lapsen välinen sopimus.

Osallistujat kuvailivat kolmessa vastauksessa isovanhempien auttavan tai tukevan heitä arkisissa askareissa. Näissä vastauksissa isovanhempien osallisuutta on kuvailtu lapsen näkökulmasta eli miten isovanhemmat auttavat heitä itseään. Isovanhempien apu on hyvin arkista, mitä isovanhemmilta voi odottaa. Vastaukset eivät ole kovin yksityiskohtaisia, vaan niistä on pääteltävissä, että isovanhemmat auttavat usealla eri tavalla: ”Ne antavat peli reisuille rahaa ja on minun kanssani ja auttaa minua” (O2), ”Käyn ainakin mummoni kanssa rumpu harjoituksissa että oottaa ulkopuolella” (O26) ja ”Ne voivat tukea ja leikkiä kanssani aina kun tarvitsee” (O27). Isovanhempien auttamisen voidaan nähdä tapahtuvan heidän omasta halustaan eikä vanhempien pyynnöstä tai toiveesta. Kukaan näistä kolmesta (O2, O26 ja O27) osallistujasta ei mainitse siis vanhempien liittyvän siihen, että isovanhemmat auttavat heitä arjessa. Vastauksissa korostuu isovanhempien oma halu auttaa lasta arjessa.

Isovanhempien osallisuutta kuvailtiin myös vanhempien kautta. Osallistujat kuvasivat isovanhempien osallistuvan heidän arkeensa sen kautta, että vanhemmat tarvitsevat apua. Näitä vastauksia oli yhteensä seitsemän. Kun vanhemmat tarvitsevat apua arjessa, sitä pyydetään isovanhemmalta. Tällöin lapset ja isovanhemmat viettävät aikaa vanhemman pyynnöstä tai vanhemman ja isovanhemman sopimuksesta: ”He joskus vahtivat meitä kun vanhemmat ovat työ reissulla” (O1), ”He ottavat meidät hoitoon jos vanhemmat ei oo kotona ... ”(O3) ja ” ... Jos äiti ja isä ovat pitkään töissä niin voin mennä mummolaan” (O21).

Osallistujien 1, 3 ja 21 vastausten perusteella on selvää, että isovanhemmat auttavat usein, jos vanhemmilla on muuta menoa. Menot voivat liittyä töihin tai myös muihin vapaa-ajan menoihin. Isovanhempien apuun turvaudutaan, kun lapsille tarvitaan hoitajaa. Isovanhemmilla on tärkeä rooli vanhempien kannalta, jotta arki pyörii, vaikka vanhemmilla olisi muita menoja.

Monipuolisuus

Isovanhemman osallisuutta kuvailtiin monipuolisesti aineistossa. Isovanhemman osallistumisen tavat olivat erilaisia riippuen lapsesta ja isovanhemmasta, mutta aineistosta oli havaittavissa myös paljon samoja tapoja viettää aikaa.

Lapset kuvasivat 25 vastauksessa erilaisia tapoja viettää aikaa isovanhemman kanssa. Näihin vastauksiin on laskettu mukaan ne vastaukset, joissa osallistujat kuvaavat, mitä isovanhemman kanssa tehdään. Neljässä vastauksessa on kuvattu hyvin yleisellä tasolla sitä, että isovanhemman kanssa tehdään erinäisiä asioita ja se on kivaa: ”Teen kaikkea kivaa. ...” (O17) ja ”Minä teen isovanhempien kanssa kaikkea kivaa.” (O30). Osallistujien 17 ja 30 vastauksissa ei ole eritelty tarkemmin, mitä asioita he tekevät isovanhemman kanssa. Vastauksista on kuitenkin huomattavissa, että isovanhemman kanssa vietetty aika on mieluista lapselle.

Suurimmassa osassa vastauksissa on kuitenkin eritelty tarkemmin, mitä kaikkea isovanhemman kanssa tavallisesti tehdään. Osallistujat ovat muun muassa kuvanneet yhdeksässä vastauksessa, että isovanhempien kanssa tyypillisesti leivotaan tai tehdään ruokaa ja syödään: ”Teen ruokaa mun ksovanhempien kanssa” (O23) ja ”Perheeni käy yleensä viikonlopuisin isovanhempien luona ilalisela ja joskus kahvila.” (O33).

Lisäksi osallistujat ovat kuvanneet kuudessa vastauksessa, että isovanhempien kanssa vietetään aikaa yhdessä ja esimerkiksi jutellaan tai katsotaan televisiota. Nämä vastaukset kuvaavat hyvin arkista ajanviettoa isovanhemman kanssa: ” ... Vietän aikaa mummon ja sisaruksien kanssa” (O8) ja ”Yleensä jutellaan paljon isovanhempien kanssa” (O15).

Arkisesta ajanvietosta kertoi myös osallistujien mainitsema yhteinen ulkoilu tai puistossa käyminen isovanhempien kanssa. Yhteinen ulkoilu oli mainittu neljässä vastauksessa ja puistossa käyminen kahdessa vastauksessa. Lisäksi yhdessä vastauksessa oli mainittu myös, että isovanhempien luona voidaan myös olla yökylässä. ”Näen heidät melkein joka viikko ja yleensä olemme ulkona tai yötä mummolassa” (O5), ”No he asuvat *toisessa

kaupungissa* joten en näe heitä useesti mutta jos näemme ... olemme ulkona (O31) ja "no meen *kaupungin* puistoon ja oon siellä." (O7).

Näissä vastauksissa on huomionarvoista se, että osallistujan 5 kuvailee näkevänsä isovanhempiaan hyvin usein, mutta osallistuja 31 ei näe isovanhempiaan usein. Molemmissa vastauksissa yhteistä on se, että isovanhempien kanssa ulkoillaan. Ajanviettotavat eivät välttämättä eroa toisistaan, vaikka isovanhempaa ei nähtäisiin useasti.

Osallistujat mainitsivat myös kahdessa vastauksessa, että isovanhempien kanssa pelataan lautapelejä. Kuitenkin näissä kahdessa vastauksessa on tärkeää huomioida, että lapset eivät näe isovanhempiaan usein. Lautapelit mainitaan siis ainoastaan niissä vastauksissa, joissa isovanhempia ei nähdä usein: "No he asuvat *toisessa kaupungissa* joten en näe heitä useesti mutta jos näemme pelaamme esim lautapelejä ..." (O31) ja "Näen heitä oikeastaan vain lomilla. Tykkään heidän kanssaan pelata lautapelejä ..." (O34).

Lautapeliä lisäksi osallistujat olivat maininneet kahdessa vastauksessa, että isovanhemmat leikkivät heidän kanssaan. Osallistujat olivat neljännellä luokalla, joten he tekevät vapaa-ajalla myös erilaisia asioita. Näille kahdelle osallistujalle leikkiminen on tärkeää, ja isovanhempi osallistuu myös siihen: "... mummo leikkii meidän kanssa ..." (O11) ja "Ne voivat tukea ja leikkiä kanssani aina kun tarvitsee" (O27).

Yhtenä tärkeänä huomiona on se, että isovanhemmat voivat viettää lapsen kanssa aikaa myös juhlapyhinä. Tästä aiheesta oli vain yksi vastaus. On kuitenkin mahdollista, että myös muilla osallistujilla on samanlaisia kokemuksia, mutta niitä ei mainittu vastauksissa. Kuitenkin on tärkeää huomioida, että isovanhemmat viettävät aikaa lapsen kanssa myös juhlapyhinä: "Mä oon ainakin joka louluni niillä" (O19).

Lisäksi ajanviettopaoina on mainittu yksittäisissä vastauksissa muun muassa uiminen, frisbeegolf, askartelu, piirtäminen, ja mökillä käyminen. Kuten kaikista vastauksista on huomattavissa, isovanhempien kanssa tehdään hyvin paljon erilaisia asioita. Eniten vastauksia oli kuitenkin hyvin arkisista

ajanviettotavoista ja leipomisesta, ruoan tekemisestä sekä syömisestä. Ajanviettotapoihin vaikutti myös se, kuinka usein isovanhempia nähtiin.

Vaihtelevaisuus

Isovanhemman osallisuudesta oli huomattavissa vaihtelevaisuutta sen mukaan, miten paljon isovanhempi osallistui lapsen elämään. Vaihtelevaisuus johtui isovanhemman ja lapsen asumisetäisyydestä. Asumisetäisyys määritteli sen, millä tavoin ja miten usein isovanhempi pystyi olemaan lapsen kanssa tekemisissä.

Osallistujat olivat kuvailleet yhteensä 16 vastauksessa sitä, kuinka usein he näkevät isovanhempiaan. Yhdeksässä vastauksessa osallistujat näkivät isovanhempiaan usein tai vähintään kerran viikkoon yhdeksässä vastauksessa. Vastauksista on pääteltävissä, että osallistujat ja isovanhemmat asuvat lähellä toisiaan, koska he näkevät näin usein: "... näen heitä usein (O3), "Näen mummoani noin kerran viikossa ..." (O21) ja "Näen mummon melkein joka päivä ..." (O9).

Vastaavasti seitsemässä vastauksessa osallistujat kertoivat näkevänsä isovanhempiaan harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Tähän vaikutti isovanhempien asuinpaikka, minkä vuoksi osallistujat eivät voineet nähdä isovanhempiaan kovin usein. Tällöin näkeminen saattoi sijoittua esimerkiksi lomakausiin, jolloin oli mahdollista matkustaa kauemmas: "... Iskän vanhemmilla käydään ainakin kerran kuussa koska he asuvat kauempana. (O10) ja "Tulen isovanhemmille van lomilla koska, He asuvat *toisessa maassa*." (O35).

Vastauksien perusteella on hieman tavallisempaa, että osallistujat näkevät isovanhempiaan usein tai vähintään kerran viikkoon kuin että he näkisivät kerran kuukaudessa tai harvemmin. Ero ei kuitenkaan ole kovin suuri. Lisäksi osallistujat ovat käyttäneet sanaa *usein*, ja tätä ei ole missäkään vastauksessa määritelty sen tarkemmin, että mitä se osallistujan mielestä tarkoittaa. Tämän aineiston perusteella isovanhemmat vaikuttavat asuvan yleensä lähellä lapsenlapsiaan ja voivat osallistua arkeen enemmän kuin he, jotka asuvat kauempana.

Sukupuolittunut yhteistoiminta

Isovanhemman sukupuoli määrittää sitä, mitä isovanhemman kanssa tyypillisesti tehdään. Sukupuolten välillä tuli esiin selkeitä eroja, vaikka niitä ei tarkemmin Webropol-kyselyssä kysytty. Lasten mukaan isoäitien ja isoisien kanssa vietetyssä yhteisessä ajassa on jaettavissa isoäidille ominaisia tapoja kuin myös isoisille.

Suurimmassa osassa näissä vastauksissa ei ollut mainittu isovanhemman nimitystä tai sukupuolta. Kuitenkin kahdessa vastauksessa oli eritelty tarkemmin, että leipominen tehdään nimenomaan mummon kanssa: ”mummo leikkii meidän kanssa ,paistaa lettuja,hoitaa meitä, tulee kylään,leipoo kaiken maailman herkkuja ...” (O11) ja ”Minä esim leivon mummon kanssa ...” (O32).

Näin ollen on pääteltävissä, että isovanhemman sukupuoli määrittää ainakin jollain osallistujilla isovanhemman kanssa valittuja ajanviettotapoja. Vastauksia, joissa oli mainittu papan tai ukin kanssa jokin ajanviettotapa, oli kolme. Papan tai ukin kanssa käytiin tavallisesti keilaamassa tai kalastamassa, joten ajanviettotavat olivat hyvin erilaisia verrattuna mummoon tai mummiin: ”... ja käyn joskus keilaamassa papan kanssa” (O32) ja ”Joskus Ukin kanssa kalastan (nykyään harvoin) ... Haluaisin kalastaa ukin kanssa enemmän.” (O37).

Lisäksi kahdesta vastauksesta oli huomattavissa, että osallistujat toivoivat ukin viettävän enemmän aikaa heidän kanssaan. Toiveita ei kuitenkaan ollut havaittavissa vastauksissa tämän enempää. Vastaavasti mummosta tai mummista ei esitetty samantyyllisiä toiveita: ”Ukki tekee vain omia juttujaan se ei ole edes minun isin kanssa.” (O11) ja ” ... Haluaisin kalastaa ukin kanssa enemmän.” (O37).

Näiden tulosten perusteella voidaan sanoa, että sukupuolella on merkitystä siihen, millaista yhteistoiminta on isovanhemman kanssa. Isoäideillä ja isoisillä vaikuttaa olevan tietynlaisia ajanviettotapoja, jotka ovat molemmille sukupuolille tyypillisiä. Kuitenkin vain isoisien kanssa vietetyn yhteisön ajan suhteen esitettiin toiveita siitä, että sitä olisi enemmän.

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia käsityksiä neljäsluokkalaisilla lapsilla oli isovanhemmista sekä millainen asema lasten mielestä isovanhemmilla oli perheessä. Tutkimuksessa selvitettiin myös, miten lapset kokivat isovanhempien osallistuvan heidän elämänsä. Seuraavaksi tarkastelen tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä, tutkimuksen arviointia ja lopuksi jatkotutkimusaiheita.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimustulosten perusteella lasten käsitykset isovanhemmista olivat moninaisia. Tuloksissa kuitenkin korostui erityisesti se, että isovanhemmat nähtiin sukulaisina tai yhtenä sukupolvena. Kuten myös Pitcher (2009, s. 56, 66) on todennut, isovanhemmuus voidaan nähdä sukulaisuutena. Pitcherin sukulaisuuden käsitteessä korostettiin sitä, ettei isovanhemmuuden tarvitse olla biologista. Vaikka tässä tutkimuksessa isovanhempien nähtiin olevan usein sukulaisia, tästä ei kuitenkaan voinut päätellä ajateltiinko sukulaisuuden olevan biologiselta pohjalta rakennettua. On siis mahdollista, että isovanhemmuus nähdään Kinnusen (2014, s. 28) mukaan yhteisöllisenä eli ilman biologista sidettä lapsenlapsen ja isovanhemman välillä.

Isovanhempien asema näyttää vaihtelevan lasten käsitysten perusteella. Tulosten mukaan perheen nähdään koostuvan yleensä ydinperheestä. Ydinperheen asema oli kaikista merkittävin, mutta lisäksi perheeseen nähtiin kuuluvan myös muita jäseniä. Perheenjäseniksi oli huomioitu muun muassa lemmikkejä, uusioperheen jäseniä, muita sukulaisia sekä isovanhempia, kuten myös Jokinen ja kumppanit (2013, s. 185) olivat tutkimuksessaan todenneet. Isovanhempien mainintoja oli kuitenkin vähemmän verrattuna muihin mainintoihin perheenjäsenistä, vaikka Jokisen ja Mikatsin (2018, s. 54) mukaan perheeseen mainittiin kuuluvaksi tavallisesti myös isovanhemmat.

Isovanhemmilla nähtiin kuitenkin olevan merkittävä rooli lastenlasten elämässä, sillä erilaisia ajanviettotapoja oli kuvailtu runsaasti. Ajanviettotapoina leipominen ja ruoanlaitto sekä yleisesti yhteinen aika esimerkiksi televisiota katsellen oli tyypillisimpiä tapoja viettää aikaa isovanhemman kanssa. Isovanhemman sukupuolella oli kuitenkin merkitystä siihen, mitä lapsenlapsen kanssa tehtiin, sillä leipominen ja ruoanlaitto oli useimmiten kuvattu tehtäväksi isoäidin kanssa. Vastaavasti lapset toivoivat enemmän yhteistä aikaa ja tekemistä isoisän kanssa. Lisäksi oli hieman tavallisempaa, että isovanhemmat viettivät aikaa lapsenlapsen kanssa vähintään kerran viikkoon kuin harvemmin. Tähän vaikutti kuitenkin isovanhemman asuinpaikka tai elämäntilanne.

Ajatukset ja kokemukset isovanhemmista ja perheestä voivat olla joillekin ihmisille hyvin henkilökohtaisia. Tämän vuoksi on aina tärkeä muistaa, että jokainen ihminen on yksilö. Perheen määrittely on hyvä esimerkki siitä, että ihmisten ajatukset voivat erota toisistaan paljon, kuten esimerkiksi Redmont ja Martin (2023, s. 766) totesivat. He kertoivat, että pitkäaikaiset ihmissuhteet voidaan nähdä perheelle tyypillisenä toimintana. Kuitenkin Bolterin ja kumppaneiden (2014, s. 299) mukaan perhe voidaan ymmärtää vain sukulaisuuden ja yhteisen asumisen kautta. On siis tärkeää ymmärtää, että ihmisten käsitykset perheestä voivat olla hyvin erilaisia.

Vaikka tässä tutkimuksessa perheen määrittely koostui lähinnä ydinperheestä, oli aineistosta löydettävissä useita erilaisia mainintoja erilaista perheistä. Se, millä tavoin osallistuneet lapset olivat määritelleet omat perheenjäsenensä, jäi epäselväksi, sillä sitä heiltä ei kysytty suoraan. Isovanhemmat oli laskettu mukaan osassa vastauksissa perheenjäseniksi, joten on mahdollista, että Redmontin ja Martinin (2023, s. 766) sekä Rothausen (1999, s. 819) laajempi määritelmä perheestä oli näissä vastauksissa käytössä.

On tärkeää, että lasten kanssa työskentelevät ihmiset eivät oleta isovanhempien olevan aina biologisia perheenjäseniä, vaan antavat mahdollisuuden lapselle kertoa itse omasta perheestään. Isovanhemmilla voi kuitenkin olla merkittävä rooli lapsenlapsen elämässä riippumatta siitä, mikä heidän yhteinen taustansa on. Samalla tavoin voidaan ajatella isovanhempien

roolista perheessä, sillä lapset eivät välttämättä ajattele heitä perheenjäseninä. Vaikka isovanhempia ei ajattelisi osaksi perhettä, he voivat olla silti paljon lapsen elämässä mukana.

7.2 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen arviointi kuuluu olennaisesti tutkimusprosessiin. Tutkimustulosten aitous, relevanssi ja teoreettinen yleisyys välittyvät lukijalle tekstistä (Syrjälä ym., 1995, s. 152). Teksti toimii siis arvioinnin perustana (Eskola & Suoranta, 1998, s. 159). Koska laadullinen tutkimus mahdollistaa kulkemisen edestakaisin aineiston analyysin, tulkintojen ja tutkimustekstin välillä (Eskola & Suoranta, 1998, s. 151), on tärkeää, että tutkimus on raportoitu johdonmukaisesti. Tutkijana olen pyrkinyt raportoimaan tutkimuksesta selkeästi ja havainnollistaen, jolloin lukijan olisi mahdollista toistaa tutkimukseni. Tutkija on kuitenkin oman tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline (Eskola & Suoranta, 1998, s. 152; Valli, 2018, s. 71). Tutkimusta voi arvioida Lincolnin ja Guban (1985) kriteerejä noudattaen. Lincoln ja Guba (1985, s. 301, 316, 318–319) jakavat luotettavuuden tarkastelun neljään eri kategoriaan: uskottavuus *'credibility'*, vahvistettavuus *'confirmability'*, siirrettävyys *'transferability'* ja luottamuksellisuus *'dependability'*. Käsittelen tutkimuksen luotettavuutta näiden kriteerien perusteella.

Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan kertomus on totuudenmukaista (Lincoln & Guba, 1985, s. 301). Olen tehnyt tämän tutkimuksen yksin, jolloin toimin ainoana tutkimusvälineenä. Siten on tärkeää huomioida, että joku toinen tutkija voisi tehdä erilaisia valintoja ja päätelmiä tutkimuksesta (Valli, 2018, s. 72). Huolimatta siitä, että toisen tutkijan käsissä valinnat olisivat voineet olla erilaisia, olen pyrkinyt tässä tutkimuksessa tuomaan johdonmukaisesti esiin tekemiäni valintoja. Tällöin luon mahdollisuuden lukijoille arvioida, olenko tehnyt uskottavia valintoja tutkimusprosessin aikana (Valli, 2018, s. 72).

Vahvistettavuudella tarkoitetaan sitä, että tulokset perustuvat tehtyyn tutkimukseen eikä tutkijan omiin käsityksiin (Lincoln & Guba, 1985, s. 318–319). Olen pyrkinyt koko tutkimusprosessin ajan kuvaamaan osallistujien muodostamia aitoja käsityksiä ja näkökulmia isovanhemmuudesta. Tämän vuoksi olen käyttänyt sitaatteja, jotka ovat havainnollistaneet osallistujien ajatuksia. Sitaatteja käytettäessä on se vaara, että niitä ylitulkitaan tai ne otetaan irti asiayhteyksistään (Syrjälä ym., 1995, s. 154). Tämän vuoksi olen pyrkinyt käyttämään sitaatteja huolellisesti ja raportoinut esimerkiksi sitaatin jatkumisesta, jolloin lukijalla on mahdollisuus nähdä, mistä tulkintani on syntynyt. Aineiston ja johtopäätösten tulee vastata tutkittavien ajatuksia ja samalla niiden tulee liittyä tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin, sillä fenomenografinen tutkimus perustuu aineiston ja johtopäätösten luotettavuuteen (Syrjälä ym., 1995, s. 152).

Luottamuksellisuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimusilmiöön liittyy aina muutoksia ja vaihtelevuutta (Lincoln & Guba, 1985, s. 316–317). Osallistujat tiesivät tutkimuksen aiheen ennen kyselylomakkeeseen vastausta, jolloin tietoisuus tutkimuksen aiheesta on voinut vaikuttaa kyselyyn vastaamiseen. Nimittäin ensimmäinen kyselykysymys käsitteli sitä, keitä perheeseen kuuluu, ja ennen lomakkeeseen vastaamista olin tutkijana kertonut, että teen tutkimusta isovanhemmuudesta ja siitä, keitä osallistujien perheeseen kuuluu. Näin ollen on mahdollista, että ensimmäisessä kysymyksessä aiheen esittely on vaikuttanut vastauksiin. Tutkijan vaikutusta ei kuitenkaan voi poissulkea.

Kyselylomakkeessa näyttäytyi olevan myös toinen ongelma, sillä *isovanhemmuus* ja *isovanhemmat* näyttäytyivät osittain haastavina termeinä ymmärtää. Näin ollen osallistujien vastauksissa oli toistoa: vastatessaan siihen, mitä isovanhemmuus tarkoittaa ja keitä isovanhemmat voivat olla, eivät kaikki ymmärtäneet näiden eroavaisuutta ja näihin kysymyksiin saatettiin vastata samalla tavoin. Tämä olisi vaatinut minulta tutkijana vielä kyselylomakkeen tarkastelua ja muokkaamista ennen aineiston keruuta. Aineisto tuotti vastauksia lähinnä siihen, ketä isovanhemmat ovat ja keitä he voivat olla.

Tutkimukseni aineistoa oli vähäisesti, ja lisäksi aineiston vastaukset olivat keskimäärin lyhyitä muutaman lauseen virkkeitä. Tutkijana olisin voinut vaikuttaa tähän muotoilemalla kysymyksiä erilaisiksi, jolloin vastaukset olisivat voineet olla pidempiä. Aineisto oli kuitenkin riittävä tähän tutkimukseen, mutta aineiston perusteella ei voi tehdä yleistyksiä sen vähäisyyden vuoksi. Mitä enemmän aineistoa on, sitä varmemmin voi tehdä yleistyksiä (Valli, 2018, s. 90). Lisäksi aineiston pitäisi pysyä samanlaisena riippumatta siitä, missä aineistoa käsitellään. Tähän liittyy siirrettävyyden käsite, joka tarkoittaa sitä, että tulokset ovat ainutlaatuisia, jolloin tutkijan täytyy pohtia, ovatko tulokset siirrettävissä ollenkaan toisenlaisiin olosuhteisiin (Lincoln & Guba, 1985, s. 316). Tämän tutkimuksen tuloksia olisi siis mahdollista soveltaa myös muissa tutkimuksissa. Kuitenkin tutkijalla on vastuu siitä, millä tavoin tutkimustuloksia raportoidaan.

7.3 Jatkotutkimusaiheet

Tämä tutkimus tarjosi mahdollisuuden tarkastella lasten näkökulmasta isovanhemmuutta, ja tälle oli tarvetta aikaisempien tutkimusten vähäisyyden vuoksi. Aikaisempien tutkimusten mukaan isovanhemmuutta on tutkittu jonkin verran, mutta suurin osa tutkimuksista liittyy isovanhempien omiin kokemuksiin. Jäin pohtimaan tutkimukseni tulosten perusteella sitä, että kun isovanhempien asema vaihtelee yksilön käsityksen mukaan, niin olisiko esimerkiksi sisarusten käsitykset yhteneväisiä vai eriäviä. Olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka yksilöllisiä käsityksiä saman perheen lapsilla on isovanhemmista ja heidän asemastaan.

Vaikka koen, että jatkotutkimuksia olisi tärkeä tehdä erityisesti lasten näkökulmasta, tutkimusta voisi tehdä myös sukupolvien välisestä yhteistyöstä, huomioiden myös vanhemmat ja isovanhemmat. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lapset näkevät isovanhemmuudessa samoja piirteitä kuin vanhemmuudessa, joten tästä saisi jatkotutkimusta siltä osin, että miten vanhemmat ja isovanhemmat kokevat yhteistyön sukupolvien välillä. Samalla tässä voisi tutkia tarkemmin sitä, miten yhteistyö näyttäytyy lapsenlapselle.

Tässä tutkimuksessa isovanhempien osallisuuden tavoissa oli huomattavissa eroja, joten myös tämä tulos tarjoaisi jatkotutkimuksen aiheen. Tutkimuksessani todettiin, että isovanhemman sukupuolella on vaikutusta siihen, millaisia asioita lapsi tekee isovanhemman kanssa. Ajattelen, että tämän jatkotutkimusaiheen osalta olisi tärkeää tutustua tarkemmin lapsen isovanhempiin, kuten siihen, kuinka monta heitä on ja keitä he ovat. Tällöin olisi mahdollista tehdä tarkempia johtopäätöksiä siitä, millä tavoin sukupuoli ohjaa lapsen ja isovanhemman yhteistoimintaa.

Koska tämän tutkimuksen aineisto kerättiin yhdeltä paikkakunnalta ja samasta koulusta. Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia yhteneväisyyksiä tai eroja usealta eri paikkakunnalta tai eri kouluista olisi saatavilla. Jo pelkästään eri koulujen huomioiminen voisi antaa monipuolisempia tuloksia, sillä koulujen oppilasaines on erilaista asuinalueen mukaan. Joillakin asuinalueilla voi korostua esimerkiksi maahanmuuttajataustaisen lasten osuus, jolloin heidän käsityksensä isovanhemmista tai heidän osallisuudestaan voi vaihdella kulttuuristen erojen vuoksi.

Tekemäni tutkimus antaa ainakin viitteitä siitä, että lasten käsityksiä isovanhemmista voi tutkia vielä lisää. Tutkimukset, joissa lapset ovat keskiössä ovat tärkeitä siksi, että ne voivat antaa kasvatustieteen ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville ihmisille arvokasta tietoa siitä, millaisena lapset kokevat näin arkipäiväisen asian kuin isovanhemmuuden.

LÄHTEET

- Aarnos, E. (2018). Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittevalle tutkijalle* (5. uudistettu painos). PS-kustannus, 147–160.
- Alanen, L., & Karila, K. (2009). *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Vastapaino.
- Alasuutari, M. (2009). Kasvatusinstituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.). *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Vastapaino, 54–69.
- Antonucci, T., Akiyama, H., & Takahashi, K. (2005). Attachment and close relationships across the life span. *Attachment and Human Development*, 6(4), 353-370. <http://dx.doi.org/10.1080/1461673042000303136>
- Aspers, P., & Corte, U. (2019). What is Qualitative in Qualitative Research. *Qualitative Sociology*, 42(2), 139-160. [doi:https://doi.org/10.1007/s11133-019-9413-7](https://doi.org/10.1007/s11133-019-9413-7)
- Bengtson, V. L. (2001). Beyond the Nuclear Family: The Increasing Importance of Multigenerational Bonds. *Journal of marriage and family*, 63(1), 1-16. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00001.x>
- Benjamin, S., Niemi, P-M., Kuusisto, A., & Kallioniemi, A. (2019) Lasten ja nuorten katsomusten tutkimisen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka 2*. Nuorisotutkimusverkosto, 136–152.
- Bolter, M., Rodrigues, J., Ferreira, N., & Dupas, G. (2014). The text in its context: What is family for you? *Revista de pesquisa, cuidado é fundamental*, 6(1), 293-304. <https://doi.org/10.9789/2175-5361.2014.v6i1.293-304>
- Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L., & McEvoy, C. (2021) The online survey as a qualitative research tool. *International journal of social research*

methodology, 24(6), 641-654.

<https://doi.org/10.1080/13645579.2020.1805550>

- Buchanan, A., & Rotkirch, A. (2018). Twenty-first century grandparents: Global perspectives on changing roles and consequences. *Contemporary social science*, 13(2), 131-144. <https://doi.org/10.1080/21582041.2018.1467034>
- Danielsbacka, M., Křenková, L., & Tanskanen, A.O. (2022). Grandparenting, health, and well-being: A systematic literature review. *European Journal of Ageing*, 19(3), 341-368. <https://doi.org/10.1007/s10433-021-00674-y>
- Danielsbacka, M., Tanskanen, A., Hämäläinen, H., Pelkonen, I., Haavio-Mannila, E., Rotkirch, A., Karisto, A., & Roos, J.P. (2013) *Sukupolvien vuorovaikutus. Auttaminen ja yhteydenpito suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 58/2013. Väestöliitto.*
- Denny, E. & Weckesser, A. (2022). How to do qualitative research? Qualitative research methods. *BJOG: an international journal of obstetrics and gynaecology*, 129(7), 1166-1167. <https://doi.org/10.1111/1471-0528.17150>
- Di Gessa, G., Glaser, K., Price, D., Ribe, E., & Tinker, A. (2016). What Drives National Differences in Intensive Grandparental Childcare in Europe? *The journals of gerontology. Psychological sciences and social sciences*, 71(1), 141-153. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbv007>
- Eerola, P., & Pirskanen, H. (2018). *Perhe ja tunteet. Gaudeamus.*
- Eskola, J., Lätti, J., & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.* (5. uudistettu painos.). PS-Kustannus, 24-46.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.*
- Greenstein, T. N. (2006). *Methods of Family Research.* SAGE.
- Golombok, S. (2015) *Modern Families. Parents and Children in New Family Forms.* Cambridge University Press. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1017/CBO9781107295377>

- Horgan, D. (2017). Child participatory research methods: Attempts to go 'deeper'. *Childhood (Copenhagen, Denmark)*, 24(2), 245-259.
<https://doi.org/10.1177/0907568216647787>
- Huusko, M., & Paloniemi, S. (2006). Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37(2), 162-173.
- Jackson, K. F., Mitchell, F. M., Snyder, C. R., & Samuels, G. E. M. (2020). Salience of Ethnic Minority Grandparents in the Ethnic-Racial Socialization and Identity Development of Multiracial Grandchildren. *Identity (Mahwah, N.J.)*, 20(2), 73-91. <https://doi.org/10.1080/15283488.2020.1728535>
- Jallinoja, R., Hurme, H., & Jokinen, K. (2014). *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Gaudeamus.
- Jappens, M., & Bavel, J-V. (2019). Relationships with Grandparents and Grandchildren's Well-being after Parental Divorce. *European sociological review* 35(6), 757-771. <https://doi.org/10.1093/esr/jcz033>
- Jokinen, K., Malinen, K., Pirskanen, H., Moilanen, S., Rautakorpi, S., Harju-Veitola, M., Notko, M. & Kuronen, M. (2013). Lapset kertovat perheestä – mitä kuulemme? Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.), *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. Gaudeamus, 120–134.
- Jokinen, K., & Mikats, J. (2018) Lähisuhteet lasten arjessa. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.), *Perhe ja tunteet*. Gaudeamus, 49–65.
- Kallinen, K., & Pirskanen, H. (2022). *Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu*. Gaudeamus.
- Kallio, K. (2010). Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto, 163–187.
- Kallioma, M. (2008). Muuttuvat mummolat. Teoksessa P. Sassi. *Lapsi ja isovanhemmat: Puheenvuoroja isovanhemmuudesta*. Cultura, 41–46.
- Kemp, C. L. (2005). Dimensions of Grandparent-Adult Grandchild Relationships: From Family Ties to Intergenerational

Friendships. *Canadian journal on aging* 24(2), 161–177.

<https://doi.org/10.1353/cja.2005.0066>

- Kiili, J., & Moilanen, J. (2019). Lapset kansainvälisissä lastensuojelututkimuksissa – tutkimuseettinen näkökulma. Teoksessa N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka 2*. Nuorisotutkimusverkosto, 35–57.
- Kinnunen, S. (2014). *Isovanhemmuuden aika*. Kirjapaja.
- Kuula, A. (2015). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Lammi-Taskula, J., Suhonen, A-S., & Salmi, M. (2004). Puolin ja toisin: tukea yli sukupolvien. Teoksessa M. Salmi & J. Lammi-Taskula (toim.), *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 97–113.
- Leimer, B., & van Ewijk, R. (2022). Are grandchildren good for you? Well-being and health effects of becoming a grandparent. *Social science & medicine* (1982), 313, 115–392. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115392>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. Establishing Trustworthiness. Teoksessa Y. S. Lincoln & E. G. Guba (toim.). *Naturalistic inquiry*. SAGE, 289–331.
- Marton, F. (1981). Phenomenography – Describing conceptions of the world around us. *Instructional Science*, 10(2), 177–200.
- Mitchell, W. (2008). The role played by grandparents in family support and learning: Considerations for mainstream and special schools. *Support for learning*, 23(3), 126–135. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9604.2008.00383.x>
- Monserud, M. A. (2011). Changes in Grandchildren’s Adult Role Statuses and Their Relationships With Grandparents. *Journal of family issues*, 32(4), 425–451. <https://doi.org/10.1177/0192513X10384466>
- Moore, T. P., McArthur, M., & Noble-Carr, D. (2018). More a marathon than a hurdle: Towards children’s informed consent in a study on safety. *Qualitative research*: 18(1), 88–107. <https://doi.org/10.1177/1468794117700708>

- Nieminen, L. (2010). Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen, K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto, 25–42.
- Niikko, A. (2003). *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuun yliopistopaino.
- Nikander, T. & Pietiläinen, M. (28.4.2021). *Vähemmän lapsia, enemmän isovanhempia*. Tilastokeskus.
- Nätkin, R. (2018). Isovanhempien huoli. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.), *Perhe ja tunteet*. Gaudeamus, 145–159.
- Oulasmaa, M. (2020). *Suukkoja ja säröjä sukupolvisuhteissa: kirja isovanhemmille*. Väestöliitto.
- Ouka. (2023). *Monimuotoiset perheet*.
<https://lapsuus.ouka.fi/perheena/moninaiset-perheet/> Viitattu 10.3.2023
- Paajanen, P. (2007). *Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997*. Väestöliitto.
- Pasqualini, M., Di Gessa, G., & Tomassini, C. (2021). A change is (not) gonna come: A 20-year overview of Italian grandparent–grandchild exchanges. *Genus*, 77(1), 1–25. <https://doi.org/10.1186/s41118-021-00142-6>
- Perälä-Littunen, S. (2004). *Cultural Images of a Good Mother and a Good Father in Three Generations*. University of Jyväskylä.
- Pitcher, D. (2009). Adopted children and their grandparents: Views from three generations. *Adoption & fostering*, 33(1), 56–67.
<https://doi.org/10.1177/030857590903300106>
- Redmont, M., & Martin, B. (2023). All in the (Definition of) Family: Transnational Parent-Child Relationships, Rights to Family Life, and Canadian Immigration Law. *Journal of Family Issues* 44(3), 766–784
<https://doi.org/10.1177/0192513X211054461>
- Reiman-Salminen, K. (2008). Sukupolvien ketju kannattelee. Teoksessa P. Sassi, T. Tarkkonen & K. Vaijärvi (toim). *Lapsi ja isovanhemmat*. Cultura, 47–57.
- Roininen, L. (2021). *Perhe parrasvaloissa*. Avain.

- Roth-Cline, M., & Nelson, R. M. (2013). Parental permission and child assent in research on children. *The Yael journal of biology & medicine* 86(3), 291–301.
- Rothausen, T. J. (1999). 'Family' in organizational research: A review and comparison of definitions and measures. *Journal of organizational behavior*, 20(6), 817–836. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1379\(199911\)20:6<817::AID-JOB953>3.0.CO;2-E](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1379(199911)20:6<817::AID-JOB953>3.0.CO;2-E)
- Rotkirch, A., & Fågel, S. (2010). Sukupolvien välistä köydenvetoa. Teoksessa S. Fågel, A. Rotkirch & I. Söderling (toim.), *Farkkumummoja ja pehmovaareja*. VL-markkinointi, 33–51.
- Rotkirch, A., Söderling, I., & Fågel, S. (2010). Isovanhemmuuden merkitys korostuu. Teoksessa S. Fågel, A. Rotkirch & I. Söderling (toim.), *Farkkumummoja ja pehmovaareja*. VL-markkinointi, 5–9.
- Rotkirch, A. (2014) *Yhdessä. Lapsen kasvatusta ei ole yksilölaji*. WSOY.
- Ryder, N. B. (1965). The Cohort as a Concept in the Study of Social Change. *American sociological review*, 30(6), 843–861. <https://doi.org/10.2307/2090964>
- Sciplino, C., & Kinshott, M. (2019). Adult grandchildren's perspectives on the grandparent-grandchild relationship from childhood to adulthood. *Educational gerontology* 45(2). 134–145. <https://doi.org/10.1080/03601277.2019.1584354>
- Sear, R., & Coall, D. (2011). How Much Does Family Matter? Cooperative Breeding and the Demographic Transition. *Population and development review*, 37(1), 81–112. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00379.x>
- Sinkkonen, J. (2018) *Kiintymyssuhteet elämänkaareissa* (1. painos). Duodecim.
- Smith, A. B. (2011). Respecting children's rights and agency. Theoretical insights into ethical research procedures. Teoksessa D. Harcourt, B. Perry & T. Waller (toim.) *Researching young children's perspectives. Debating the ethics and dilemmas of educational research with children*. London and New York: Routledge, 38–51.
- Strandell, H. (2010). Etnografinen kenttätyö: lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K.

- Vehkalahti (toim.), *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto, 92–112.
- Sun, J., Lasser, S., & Lee, S. K. (2023). Understanding emojis: Cultural influences in interpretation and choice of emojis. *Journal of international and intercultural communication*, 16(3), 242–261.
<https://doi.org/10.1080/17513057.2022.2036790>
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Kirjayhtymä.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. (2023). *Perheiden moninaisuus*.
<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/perheiden-moninaisuus>. Viitattu 9.3.2023
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 1. painos.
- Uljens, M. (1989). *Fenomenografi – forskning om uppfattningar*. Studentlitteratur.
- Vilkkä, H., Saarela, M., & Eskola, J. (2018). Riittääkö yksi? Tapaustutkimus kuvaajana ja selittäjänä. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (5. uudistettu painos.). PS-Kustannus, 161–171.
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (5. uudistettu painos.). PS-Kustannus, 81–99.
- Valli, R., & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (5. uudistettu painos.). PS-Kustannus, 100–109.
- Vehmaskoski, M. (1989). *Äijät ja ämmät, vaarit ja muorit. Isovanhempien nimitykset suomen murteissa*. Kielikello 3/1989.
- Walsh, E. (2000). Phenomenographic analysis of interview transcripts. Teoksessa J. A. Bowden & E. Walsh (toim.). *Phenomenography*. RMIT University Press, 11–31.

Xu, H. (2019). Physical and mental health of Chinese grandparents caring for grandchildren and great-grandparents. *Social science & medicine*, 229, 106–116. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.05.047>

Åkerlind, G. (2005). Variation and commonality in phenomenographic research methods. *Higher Education Research & Development* 24(4), 321–334. <https://doi.org/10.1080/07294360500284672>

LIITTEET

Liite 1. Kuvauskategorioiden muodostuminen.

Sukulaisuuden ja sukupolvisuuden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemmuutta kuvaillaan sukulaisuuden ja sukupolvisuuden kautta.	Isovanhemmat mielletään sukulaisiksi tai nähdään yhtenä sukupolvena.	Sukulaisuus ja sukupolvisuus.

Vanhemmuuden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemmuus on osittain samanlaista kuin vanhemmuus, mutta erilaista.	Isovanhemmuutta kuvaillaan vanhemmuuden kautta.	Vanhemmuus
Isovanhemmuus on rennompaa kuin vanhemmuus.		

Ikäkauden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemmuus on sidoksissa isovanhemman ikään ja elämänvaiheeseen.	Isovanhemmuutta kuvataan kolmannen iän kautta.	Ikäkausi

Joustavuuden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemmuudelle ei ole tarkkoja kriteereitä.	Isovanhemmuuden määritelmä on muuttuva.	Joustavuus

Yksityiskohtaisuuden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemman nimitys määrittää isovanhempaa.	Isovanhemmasta käytetään tietynlaista nimitystä.	Yksityiskohtaisuus

Yhteisöllisyyden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemmat kuuluvat perheeseen.	Isovanhemmat kuuluvat perheeseen joko elävinä tai kuolleina.	Yhteisöllisyys
Perheeseen voivat kuulua myös kuolleet ihmiset.		

Eksklusiivisuuden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhempia ei nähdä perheeseen kuuluvina.	Käsitys perheestä on suppea.	Eksklusiivisuus

Merkityksellisyyden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemmat ovat tärkeitä ja merkityksellisiä ihmisiä.	Isovanhemmilla on merkitys.	Merkityksellisyys

Tukemisen kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemmat auttavat ja tukevat lasta.	Isovanhemmat auttavat ja tukevat lasta ja vanhempia.	Tukeminen
Isovanhemmat toimivat vanhempien apuna ja tukena.		

Monipuolisuuden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhemman kanssa vietetään aikaa ja tehdään erinäisiä asioita.	Isovanhempien osallistuminen ja toimiminen lasten elämässä.	Monipuolisuus
Isovanhemmat osallistuvat juhlapyhien viettoon.		

Vaihtelevaisuuden kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Isovanhempia nähdään aktiivisesti useita kertoja kuussa.	Isovanhemmat osallistuvat lapsenlapsen elämään määrällisesti eri verran.	Vaihtelevaisuus
Isovanhempia ei nähdä niin usein isovanhempien oman elämäntilanteen vuoksi.		

Sukupuolittuneen yhteistoiminnan kuvauskategorian muodostuminen

Merkitysyksikkö	Merkityskategoria	Kuvauskategoria
Tekemisen tavat vaihtelevat riippuen isovanhemman sukupuolesta.	Isovanhemman sukupuolella on merkitystä.	Sukupuolittunut yhteistoiminta